

Archeologienota

Poperinge, Ieperstraat 94

Verslag van Resultaten

Titel

Archeologienota Poperinge, Ieperstraat 94: Verslag van Resultaten

Auteur(s)

Lien Van der Dooren

Erkende archeoloog

Robrecht Vanoverbeke 2015/00022

BAAC-Projectnummer

2017-1103

Plaats en datum

Gent, 26 september 2017

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 658

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

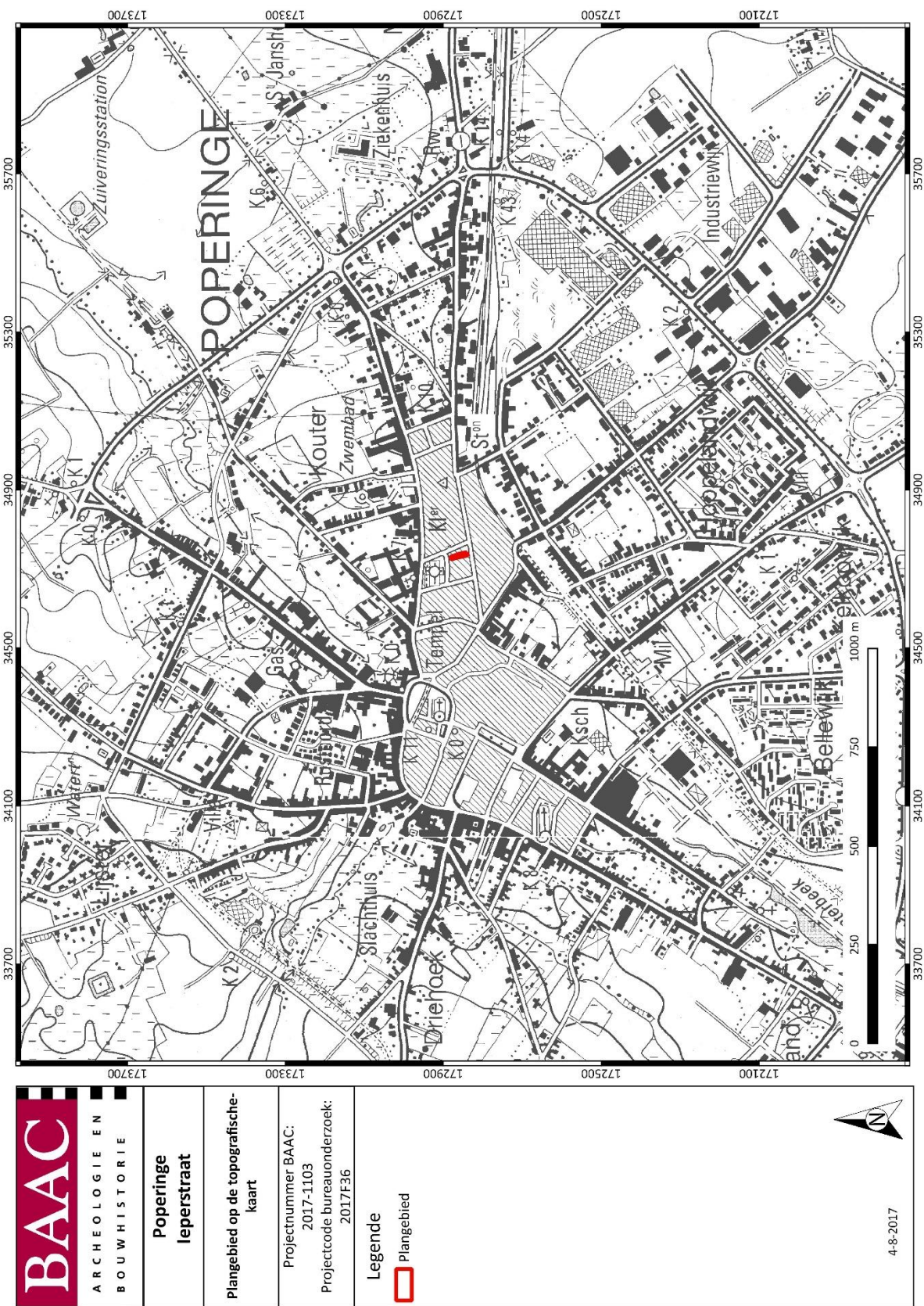
1	Bureauonderzoek	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Juridisch kader en onderzoekstraject	4
1.1.3	Aanleiding	4
1.1.4	Bestaande toestand en gekende verstoringen	5
1.1.5	Geplande werken en bodemingrepen	9
1.1.6	Randvoorwaarden	15
1.2	Werkwijze en strategie	16
1.2.1	Onderzoeksvragen	16
1.2.2	Heuristiek	16
1.3	Assessmentrapport	18
1.3.1	Landschappelijk kader	18
1.3.2	Historisch kader	26
1.3.3	Cartografische bronnen	32
1.3.4	Archeologisch kader	39
1.4	Besluit	48
1.4.1	Datering en interpretatie	48
1.4.2	Archeologische verwachting	48
1.4.3	Potentieel op kennisvermeerdering en afweging noodzaak verder onderzoek	48
2	Samenvatting	51
3	Lijst met figuren	52
4	Lijst met tabellen	52
5	Plannenlijst	53
6	Bibliografie	57

1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site:	Poperinge, Ieperstraat 94			
Ligging:	Ieperstraat nr. 94, Poperinge, Poperinge, West-Vlaanderen			
Kadaster:	Poperinge, Afdeling 1, Sectie F, Perceelnummer 403K			
Lambertcoördinaten (EPSG:31370):	Noordwest:	x:	2.7315	y: 50.8549
	Noordoost:	x:	2.7316	y: 50.8549
	Zuidoost:	x:	2.7316	y: 50.8545
	Zuidwest:	x:	2.7318	y: 50.8545
Projectcode BAAC Vlaanderen bvba:	2017-1103			
Projectcode bureauonderzoek:	2017F36			
Betrokken actoren:	Lien Van der Dooren, veldwerkleider			
Betrokken derden:	Niet van toepassing			

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart¹

¹ AGIV 2017a

² AGIV 2017b

1.1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving.

1.1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een nieuwbouw gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van regenwaterputten, infiltratieputten, een liftput en verschillende nutsleidingen) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Poperinge, Ieperstraat* bedraagt ca. 347 m². Het valt buiten een beschermde archeologische site, ligt binnen een archeologisch vastgestelde zone (historische stadskern van Poperinge) en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).³

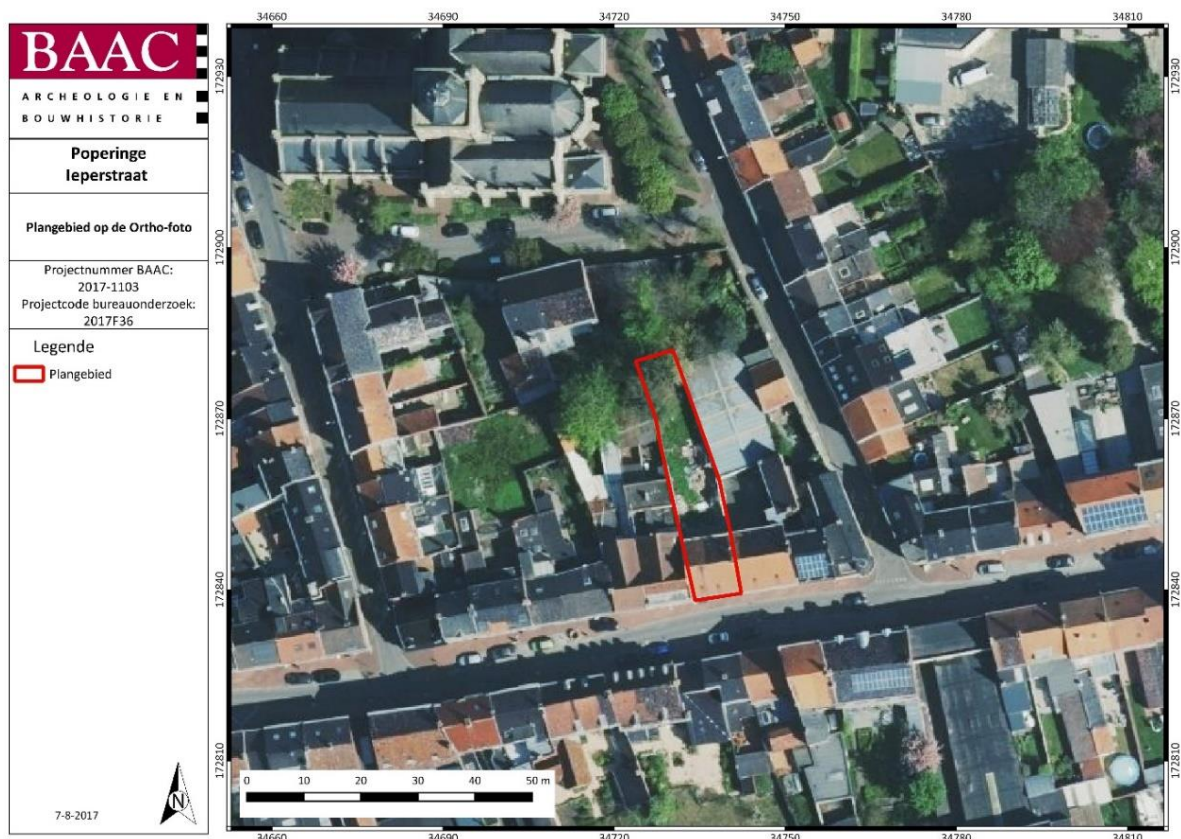
³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017

Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor ‘beschermde onroerend erfgoed’ opgenomen in het Geoportaal.

Aangezien het plangebied in een woon- of recreatiegebied ligt, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en de ingreep minstens 100 m² bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze bekrachtigde archeologienota wordt bij de stedenbouwkundige aanvraag gevoegd.

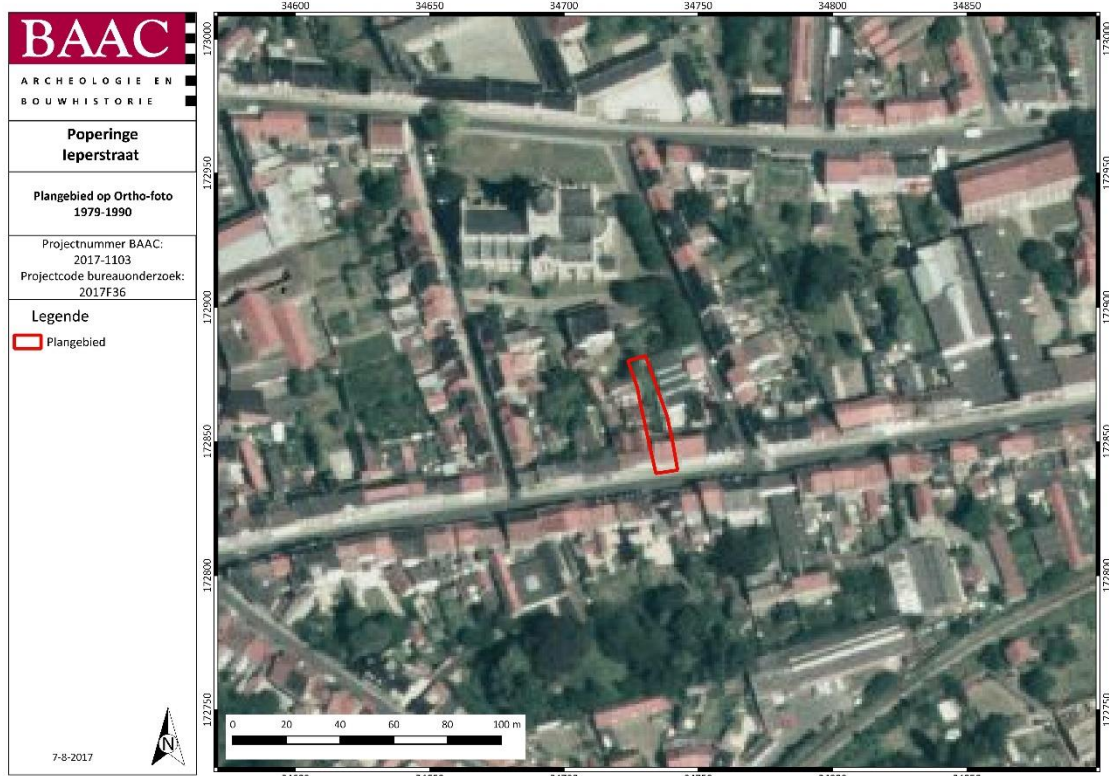
1.1.4 Bestaande toestand en gekende verstoringsen

Ter hoogte van het plangebied is een voormalig winkelpand gevestigd, wellicht ooit een woning, met een achterliggende tuin (zie Figuur 3, Figuur 7 en Figuur 8). Volgens de initiatiefnemer dateert het huidige pand van voor 1950. Op de luchtfoto uit de periode 1979-1990 is het pand duidelijk herkenbaar (Figuur 4). Op de luchtfoto daterende uit 1971 (Figuur 5) is het pand minder herkenbaar, maar dit is wellicht eerder gelegen aan de leesbaarheid van de foto. Wel kan met zekerheid gesteld worden dat het plangebied vanaf de 18de eeuw bebouwd moet zijn, gezien ter hoogte van het plangebied op de Kaart van Ferraris (Figuur 28) bewoning werd opgetekend. De oorspronkelijke bouwplannen zijn niet meer beschikbaar, maar op het opmetingsplan (Figuur 6) is duidelijk dat het huidige pand niet voorzien is van een klederruimte. Het is niet uitgesloten dat het pand doorheen de tijd verbouwd werd en oudere kelders niet meer zijn gekend. Het pand ter hoogte van huisnummer 96 werd inmiddels reeds gesloopt, enkel de scheidingsmuur in de tuin scheidt de twee percelen nog van elkaar.

Figuur 3: Plangebied op de Orthofoto⁴

⁴ AGIV 2017d

Figuur 4: Plangebied op Orthofoto uit 1979-1990⁵

Figuur 5: Plangebied op Orthofoto uit 1971⁶

⁵ AGIV 2017f

⁶ AGIV 2017e

⁷ Verkregen via de initiatiefnemer.

Figuur 7: Zicht op voorgevel.⁸

Figuur 8: Zicht op achtergevel en tuin.⁹

Het plangebied is sinds de 18de eeuw (en mogelijk reeds eerder; zie verder) bebouwd. Het huidige pand dateert vermoedelijk uit de 20ste eeuw. Het gebouw kent geen kelderruimtes. Binnen het kader van de geplande werken zal de huidige structuur volledig gesloopt worden. De sloopvergunning maakt deel uit van de stedenbouwkundig vergunning en zal bijgevolg pas afgeleverd worden bij het verkrijgen van deze stedenbouwkundige vergunning.

⁸ Verkregen via initiatiefnemer

⁹ Verkregen via initiatiefnemer

1.1.5 Geplande werken en bodemingrepen

De opdrachtgever plant op het terrein de bouw van een meergezinswoning. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven.

Voorafgaand aan de nieuwbouw worden de huidige structuren volledig gesloopt (zie Figuur 9). De ingreep gepaard gaand met de sloopwerken zal zich beperken tot bovengrondse structuren, wegens het ontbreken van kelderruimtes.

Figuur 9: Plangebied met weergave van toekomstige ingrepen¹⁰ op orthofoto¹¹

De meergezinswoning zal bestaan uit vier verdiepingen, zonder kelderruimtes (zie Figuur 14 en Figuur 15). Ter hoogte van de huidige garageruimte wordt een doorgang voorzien naar parkeergelegenheden achter de nieuwbouw (Figuur 13). De huidige tuin blijft grotendeels behouden, op enkele nutsingrepen na (Figuur 10).

In de tuin worden drie infiltratieputten aangelegd (250 x 125 x 70 cm, zie Figuur 11) met een inhoud van 1.250 liter. De aanzetdiepte van deze putten bedraagt -1,20 meter onder het maaiveld. De infiltratieputten worden met elkaar verbonden door een regenwaterafvoer (RWA) van 110mm. Vervolgens worden twee regenwaterputten geplaatst met een vermogen van 10.000 liter (grondplan 3,30 op 2,40 m doormeter, zie Figuur 12). Deze putten worden ongeveer 60 cm onder het maaiveld geplaatst, de aanzetdiepte van deze putten bedraagt -2,70 m onder het maaiveld. Onderling worden deze met elkaar verbonden door een RWA van 125 mm. Vanuit de zuidelijke put loopt een RWA van 160 mm naar de filterput. Vanuit de filterput lopen twee RWA 125 naar de nieuwbouw, met verschillende aftakkingen (RWA 80 en RWA 110). Vanuit de noordelijke infiltratieput loopt een RWA

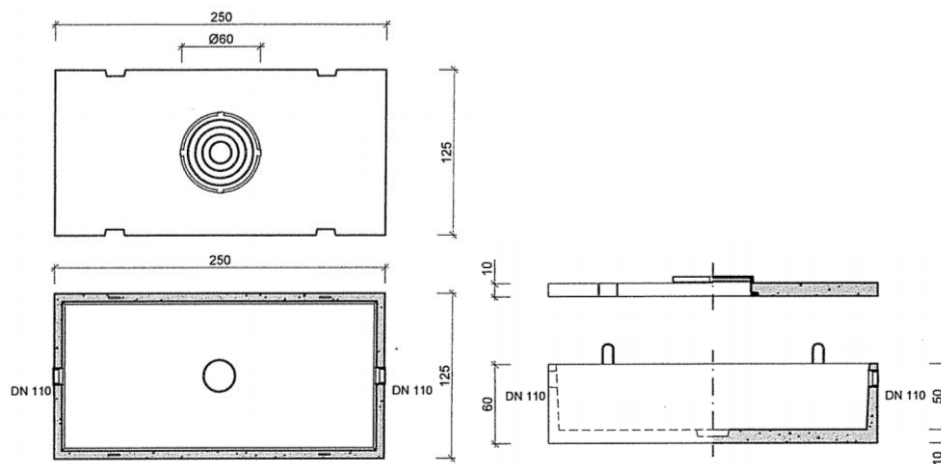
¹⁰ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

¹¹ AGIV 2017g

110 naar de gevelzijde, voor de aansluiting op het openbaarnet. Daarnaast komt de drinkwaterafvoer binnen vanaf het openbaar net (DWA160). Vanuit beide regenputten lopen ook nutsleidingen (Socarex aanzuiging) tot de Hydrofoorgroep. De ingrepen in de tuin blijven dus beperkt tot deze nutswerkzaamheden en de aanleg van drie parkeerplaatsen en een koer in waterdoorlatende klinkers.

Figuur 10: Plangebied met geplande grondwerken en rioleringswerken¹² op de GRB¹³

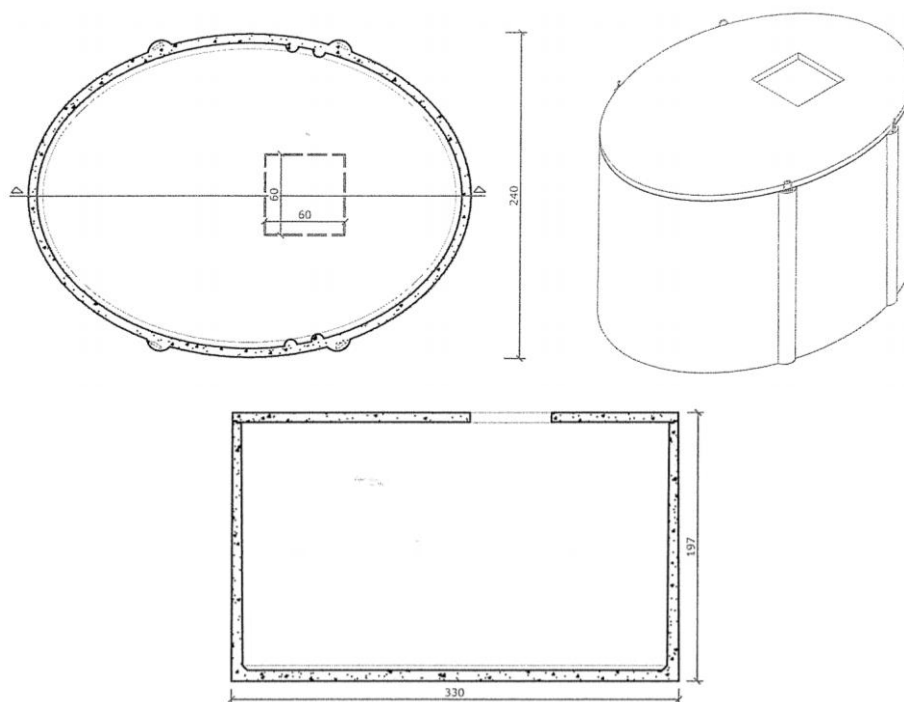

Figuur 11: Voor- en bovenaanzicht infiltratieput¹⁴

¹² Plan aangebracht door de initiatiefnemer.

¹³ AGIV 2017b

¹⁴ Tekening aangebracht door de initiatiefnemer.

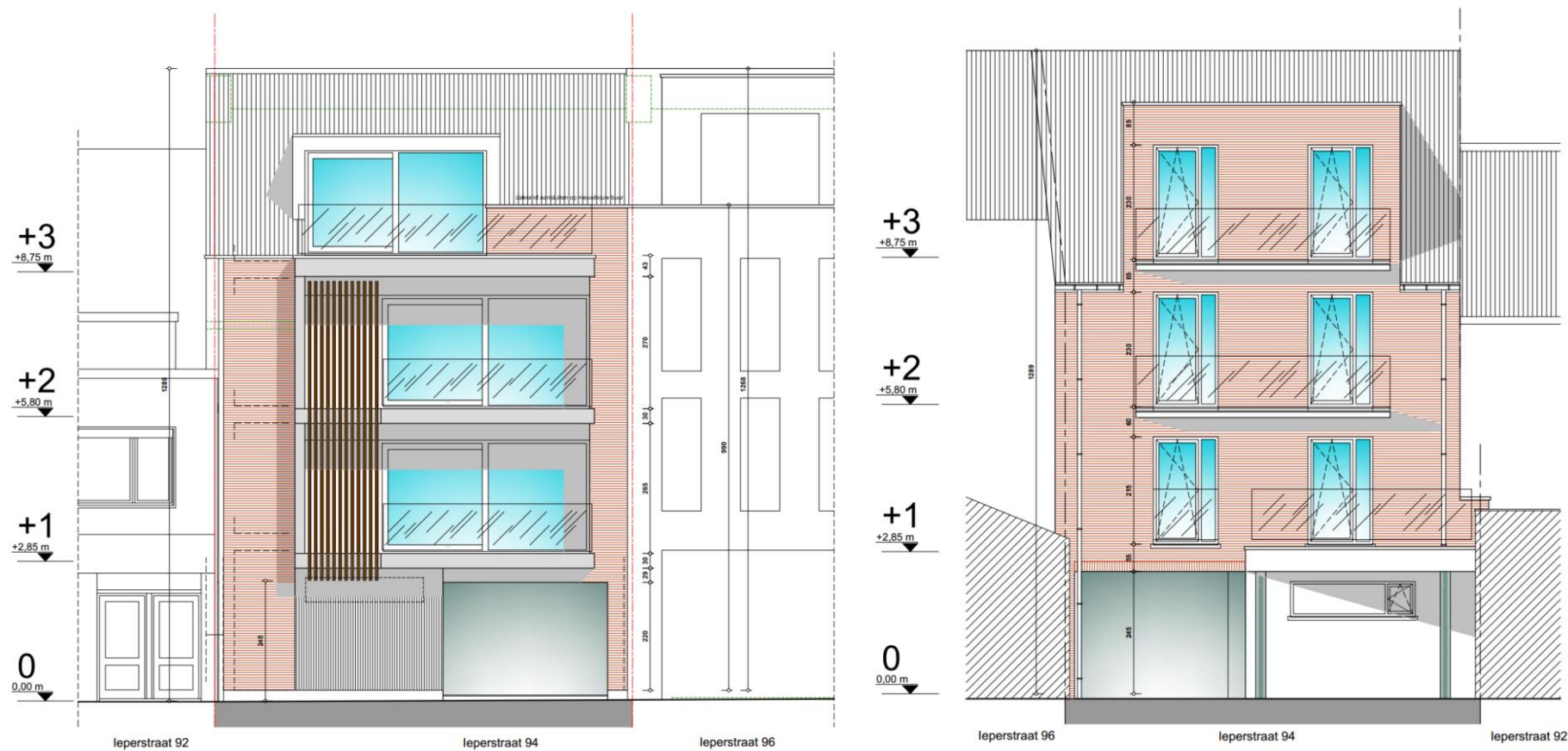
Figuur 12: Doorsneden, voor- en bovenaanzicht regenwaterput¹⁵

De funderingsdiepte van de woning kan pas definitief bepaald worden na afbraak van het slooppand en grondsondering. Gelet op het feit dat er geen kelder voorzien is, zal de vermoedelijke aanzetdiepte -1,50 meter onder het maaiveld bedragen. Desgevallend zal de fundering bestaan uit balkvormige sleuffunderingen met een vloerplaat in beton. De effectieve locatie en grootte van de fundering en de dikte van de vloerplaat kunnen pas na de sloop bepaald worden. Naast een traphal worden de verschillende verdieping verbonden met elkaar door een liftkoker (zie Figuur 15). De liftkoker zakt door het gelijkvloers tot een diepte van -1,40 meter onder het maaiveld. Ter hoogte van het dakterras wordt geen fundering voorzien.

¹⁵ Tekening aangebracht door de initiatiefnemer.

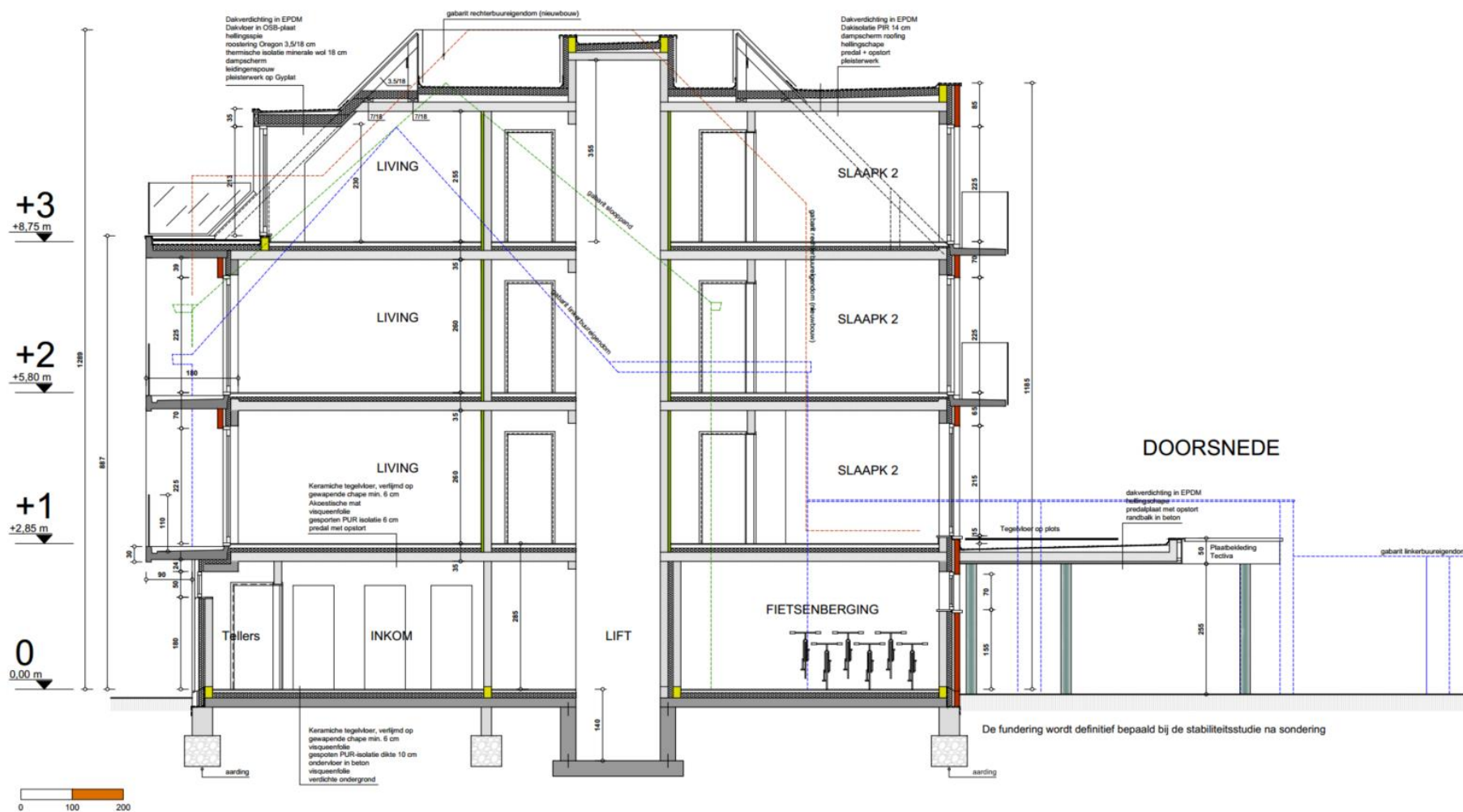

BAAC Vlaanderen Rapport 658

Figuur 14: Zicht op voor- en achtergevel van de geplande nieuwbouw¹⁷

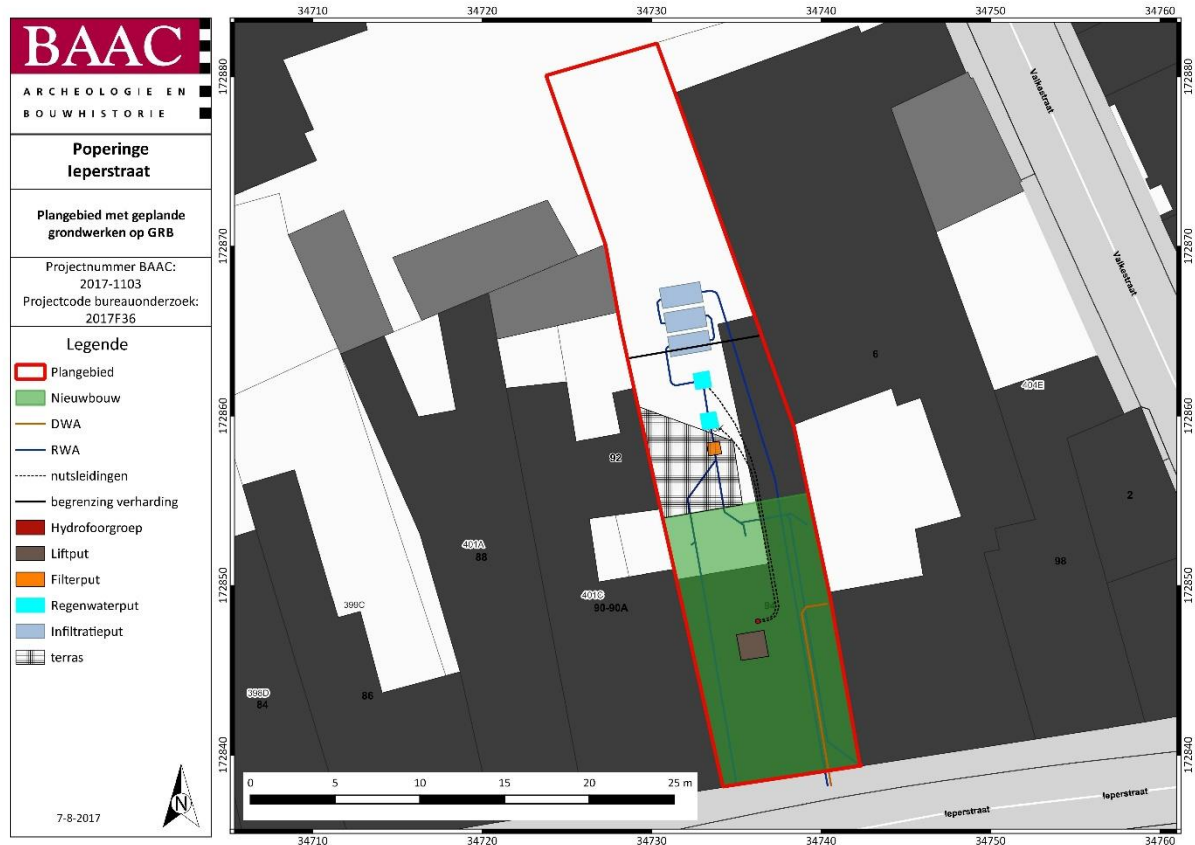
¹⁷ Plan aangebracht door de initiatiefnemer.

Figuur 15: Doorsnede van de toekomstige inplanting¹⁸

¹⁸ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

Samenvattend kunnen we stellen dat ter hoogte van de nieuwbouw we kunnen uitgaan van een volledige verstoring. Ter hoogte van de regenwaterputten moeten we rekenen op een maximale verstoring tot -2,70 meter onder het maaiveld, ter hoogte van de infiltratieputten tot een diepte van -1,20 meter onder het maaiveld. De graafwerkzaamheden voor de RWA en DWA-leidingen en andere nutsleidingen zijn erg beperkt in oppervlakte en diepte.

*Figuur 16: Schematische samenvatting van de geplande werken met ingreep in de bodem¹⁹
geprojecteerd op de GRB²⁰*

1.1.6 Randvoorwaarden

Vanwege het feit dat het terrein er nog gebouwen op het terrein staan die moeten worden gesloopt en deze sloopvergunning deel uitmaakt van de stedenbouwkundige vergunning, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat de ingreep in de bodem zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na de sloop van de gebouwen uitgevoerd dient te worden.

¹⁹ Plannen aangegeven door de initiatiefnemer.

²⁰ AGIV 2017f

1.2 Werkwijze en strategie

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

1.2.1 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de bewaringstoestand van deze waarden?
- Betreft het behoudenswaardige archeologische waarden?
- Wat is de relatie tussen deze waarden en het landschap?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

1.2.2 Heuristiek

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart

- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

De geomorfologische kaart werd geconsulteerd maar niet besproken binnen deze studie gezien deze niet beschikbaar is voor het plangebied.²¹

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.²²

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Kaart van Deventer
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom wordt op de Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit *België in kaart*.²³ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

²¹ DE MOOR & MOSTAERT 1993

²² CARTESIUS 2017

²³ BEYAERT et al. 2006

1.3 Assessmentrapport

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

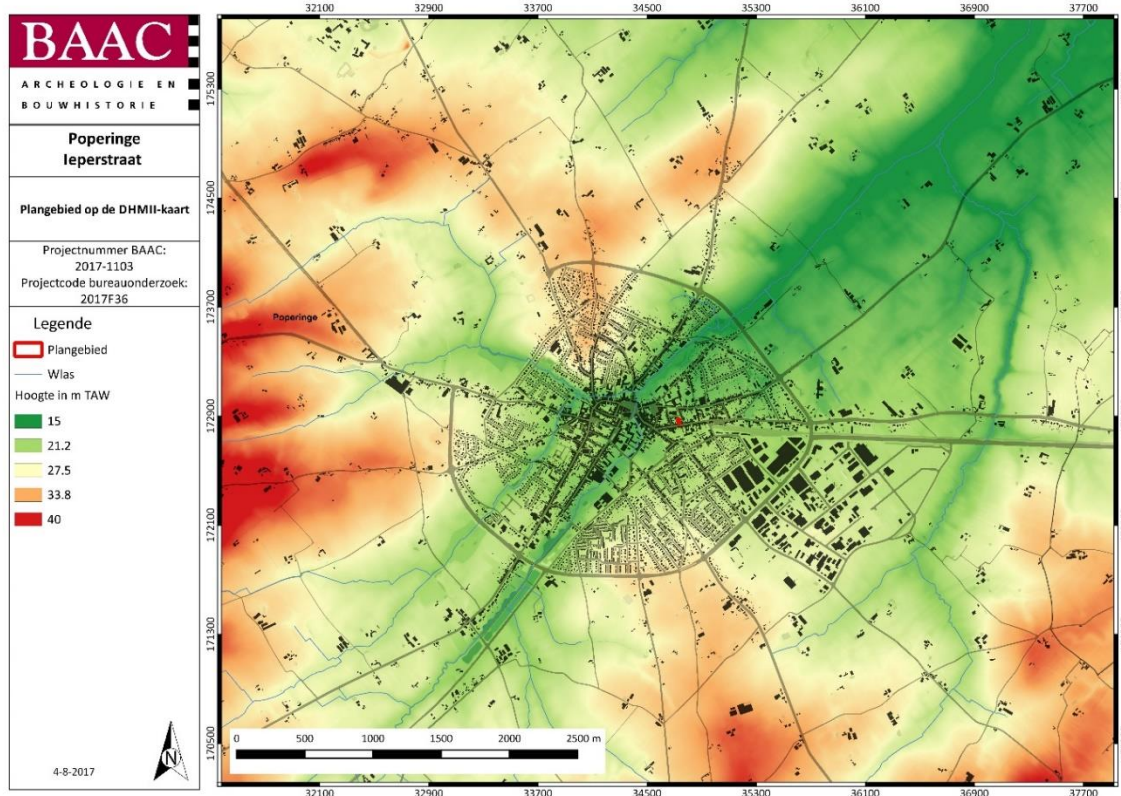
1.3.1 Landschappelijk kader

Topografische en hydrografische situering

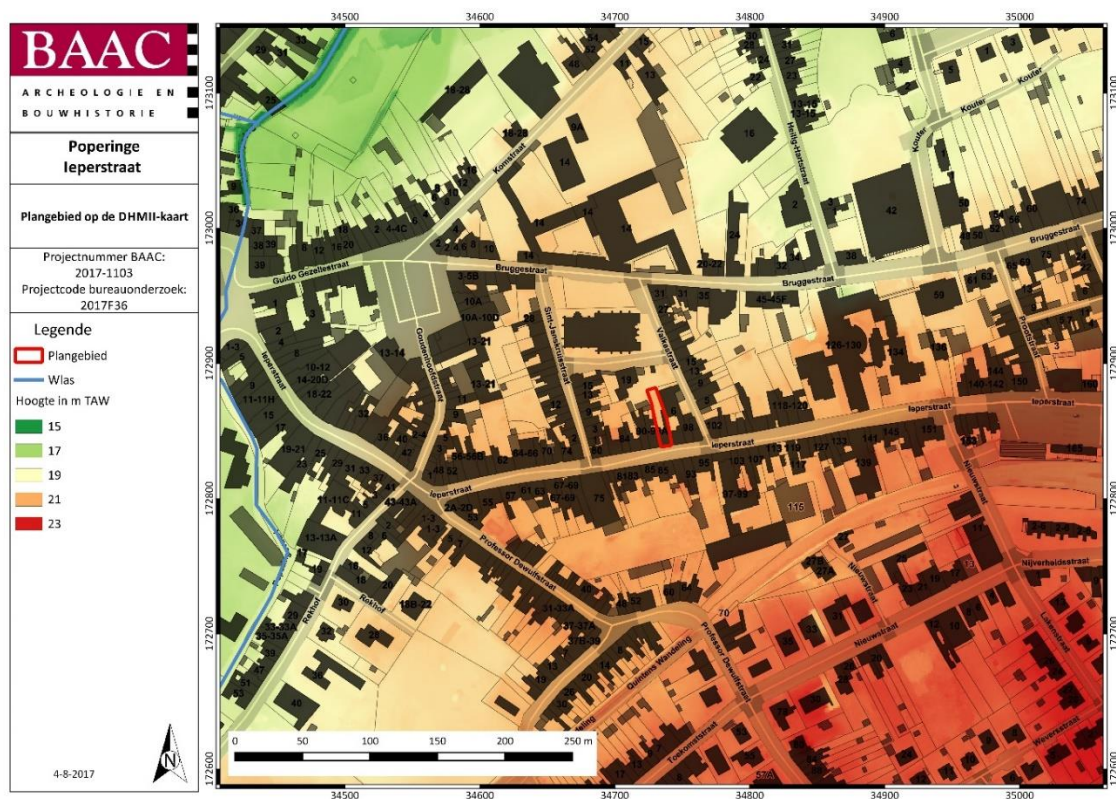
Het plangebied is gelegen in Poperinge (provincie West-Vlaanderen) aan de Ieperstraat, net ten oosten van het stadscentrum en ten westen van het treinstation. De exacte locatie is weergegeven op Figuur 1 en Figuur 2. De straat is onderdeel van de historische stadskern, die het resultaat is van eeuwenoude bewoning binnen de stadsgrenzen. Net ten noorden van het plangebied is de Parochiekerk Sint-Jans gelegen. Deze kerk werd vermoedelijk gebouwd aan het einde van de 13de eeuw, naar aanleiding van de bevolkingstoename ten gevolge van de economische groei. De Ieperstraat is een lange hoofdstraat die vanaf de Grote Markt tot de grote bocht bij het kruispunt met de Prof. Dewulfstraat loopt. De straat loopt parallel met de Bruggestraat. Het plangebied heeft een totale oppervlakte van 347 m² en bestaat uit één perceel met huis en tuin.

De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 19 en 20 m + TAW. Het is gelegen op de oostelijke flank van de beekvallei van de Poperingevaart. Ter plaatse van het plangebied is de vallei van deze waterloop vrij smal. De bovenloop van de Poperingevaart, de Vleterbeek, ontspringt aan de Katsberg in Frankrijk en stroomt vanaf Abele België binnen tot Poperinge. Daar vloeit de beek samen met de Bommelaarsbeek en krijgt ze de naam Poperingevaart. Hier wordt de vallei van de Poperingevaart ook iets breder. De Poperingevaart is een vaart die gegraven werd in 1166 in opdracht van graaf Filips van de Elzas en die Poperinge verbindt met de rivier de IJzer. Ze werd dus gerealiseerd door de Vleterbeek te verbreden en uit te graven. De totale lengte van de vaart bedraagt 14 km. Er is een groot verval terug te vinden doorheen het stroomgebied van de vaart. Aan de bron op de Katsberg bevindt het peil zich op 160 m boven de zeespiegel, aan de monding zijn de aanpalende weilanden slechts op een hoogte tussen 3 en 6 meter boven het TAW gelegen.²⁴ De hoogtes ten westen en zuiden van het plangebied, zijn uitlopers van de West-Vlaamse Heuvelrug. Deze heuvelrug bevindt zich hoofdzakelijk ten zuiden van de stad en onder andere de Katsberg en de Zwarteberg zijn er onderdeel van.

²⁴ Hengelbelangen Ijzervallei vzw, 2006, p.1

Figuur 17: Plangebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)²⁵

Figuur 18: Detail plangebied op het DHMII²⁶

²⁵ AGIV 2017c

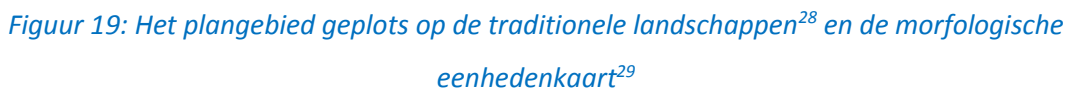
²⁶ AGIV 2017c

Landschappelijke situering

Het onderzoeksterrein bevindt zich in morfologisch opzicht in het interfluvium tussen de kustvlakte en het Leiedal (morfologische eenheid 12a op Figuur 19). Het betreft het meest westelijke interfluvium van het complex van interfluvia dat zich doorheen Midden-België uitstrekt van de kustvlakte tot aan de Maas. Het is tevens het meest afgevlakte en verlaagde interfluvium. In het zuiden van dit interfluvium, in het Heuvelland ten westen van Ieper, rijst een heuvelrij op van met Diestiaanzand bedekte toppen die doorloopt tot in Frankrijk (morfologische eenheid 12R op Figuur 19). Het gebied rond Poperinge ligt net aan de noordelijke voet van deze Westvlaamse heuvelrij en wordt gekenmerkt door een zacht golvend en open landschap. Door het voorkomen van vele hoppevelden, een historisch gegroeid kenmerk binnen het landschap, wordt dit gebied ook wel het Hoppeland van Poperinge genoemd, dat onderdeel is van de zandleem- en leemstreek (Figuur 17, Traditionele landschappen van Vlaanderen).

De zandleem- en leemstreek werd gevormd aan het begin van het Quartair toen de tertiaire kustvlakte van Midden-België stilaan werd opgeheven. Anderzijds vond ook erosie plaats onder invloed van de rivieren die zich dieper uitsletten in het landschap. Dankzij de aanwezigheid van de ijzerzandsteenbanken uit het Diestiaan konden de Diestiaanheuvels, waartoe ook de Westvlaamse Heuvels behoren, het meeste weerstand bieden aan de fluviatiele erosie, waardoor zij als kammen uit het reliëf bleven steken. De eerste fase van het Quartair, het Pleistoceen (2,58 miljoen tot 11,7 duizend jaar geleden), werd gekenmerkt door een cyclische afkoeling van het klimaat tijdens de IJstijden. Tijdens de winters was de ondergrond bevroren en tijdens de zomers, die kort maar relatief warm waren, ontdooide enkel de bovenste grondlaag. De overwegende noordnoordwest winden brachten leem en zand mee dat opgewaaid werd uit de blootliggende sedimenten die niet door het plantendek werden vastgehouden. Dit materiaal werd weer afgezet zodra de wind haar energie moest verbruiken om over reliëfhindernissen, zoals de Westvlaamse Heuvels, te komen. Zo werd Midden-België bedekt door een zandleem- tot leemmantel, waarbij het iets zwaardere zandleem eerder werd afgezet op de noordoostelijke flanken van deze heuvels en het leem iets verder werd afgezet op de hoger gelegen plateaus van Henegouwen en Haspengouw. Het leem en zandleem in onze streken werd hoofdzakelijk afgezet tijdens de laatste ijstijd, het Weichseliaan.²⁷

²⁷ GOOSSENS et al. 2007

Op basis van de *Databank Ondergrond Vlaanderen* wordt binnen het onderzoeksgebied het tertiair substraat gevormd door het lid van Aalbeke, dat een onderdeel is van de Formatie Kortrijk.

De Formatie van Kortrijk is hoofdzakelijk opgebouwd uit mariene afzettingen, die voornamelijk bestaat uit kleiige sedimenten. De opbouw van oud naar jong bestaat uit:

- ²⁸ AGIV 2017h
²⁹ DENIS J. 1992
³⁰ DE GEYTER 2001

- Het Lid van Saint-Maur: een homogene afzetting van zeer fijne siltige klei , met soms tussenvoegingen van grof siltige klei of kleiige zeer fijne silt.
- Het Lid van Moen: een minder homogene laag afzetting van kleiige grof of medium silt en zandhoudende lagen. Af en toe fossielrijke lagen. De gehele afzetting wordt meer zandig naar het oosten en het zuiden.
- Het Lid van Aalbeke: een homogene mariene afzetting van zeer fijne siltige klei. Binnen het onderzoeksgebied ligt de top van het tertiair substraat tussen 10 en 15 meter onder het maaiveld.³¹

Ten noordwesten en zuiden van het plangebied komt eveneens de Formatie van Tielt voor. Deze afzettingen werden eveneens afgezet in het Ieperiaan, maar zijn iets jonger dan de Formatie van Kortrijk. Het zijn eveneens mariene afzettingen die over het algemeen bestaan uit zeer fijn zand dat naar onder toe overgaat in een zeer fijn zandige grove silt. In de buurt van Poperinge echter wordt de formatie beschreven als overwegend kleihoudend zand, met kleilagen en soms zandsteenbanken. Het is veelal donkergroen of donkergrijs van kleur en is glauconiet- en glimmerhoudend.³²

Figuur 20: Plangebied op de tertiairgeologische kaart³³

³¹ DE GEYTER 2001

³² DE GEYTER 2001

³³ DOV VLAANDEREN 2017b

Quartair

De grootste deel van de quartaire afzettingen in de buurt van het plangebied werden afgezet tijdens het Weichseliaan, de laatste ijstijd. De verschillende sedimenten werden afgezet onder volledig glaciële omstandigheden en daarom wordt deze periode ook wel omschreven als het Pleniglaciaal. De sedimenten kunnen naar afzettingssmilieu in 3 groepen verdeeld worden, namelijk de eolische, de fluviatiele en de hellingssedimenten. De afzetting van deze groepen gebeurde quasi contemporain en heeft een sterk nivellerend effect gehad op het reliëf van het gebied. De grote valleien bevatten zeer dikke pakketten sediment (>20m), terwijl op de vlakke plateaus de dekmantel maar een matige dikte bereikt (+5m). Op de hellingen wordt meestal slechts een dunne laag of helemaal niets aangetroffen (<1m).³⁴

Op de quartairgeologische profieltypekaart (schaal 1:50.000) zie Figuur 21, ligt het plangebied in een zone die als profieltype 25 gekarteerd is, dit profieltype is fluviatiel van oorsprong en in een zone die als profieltype 7 gekarteerd is, dit profieltype is eolisch van oorsprong.

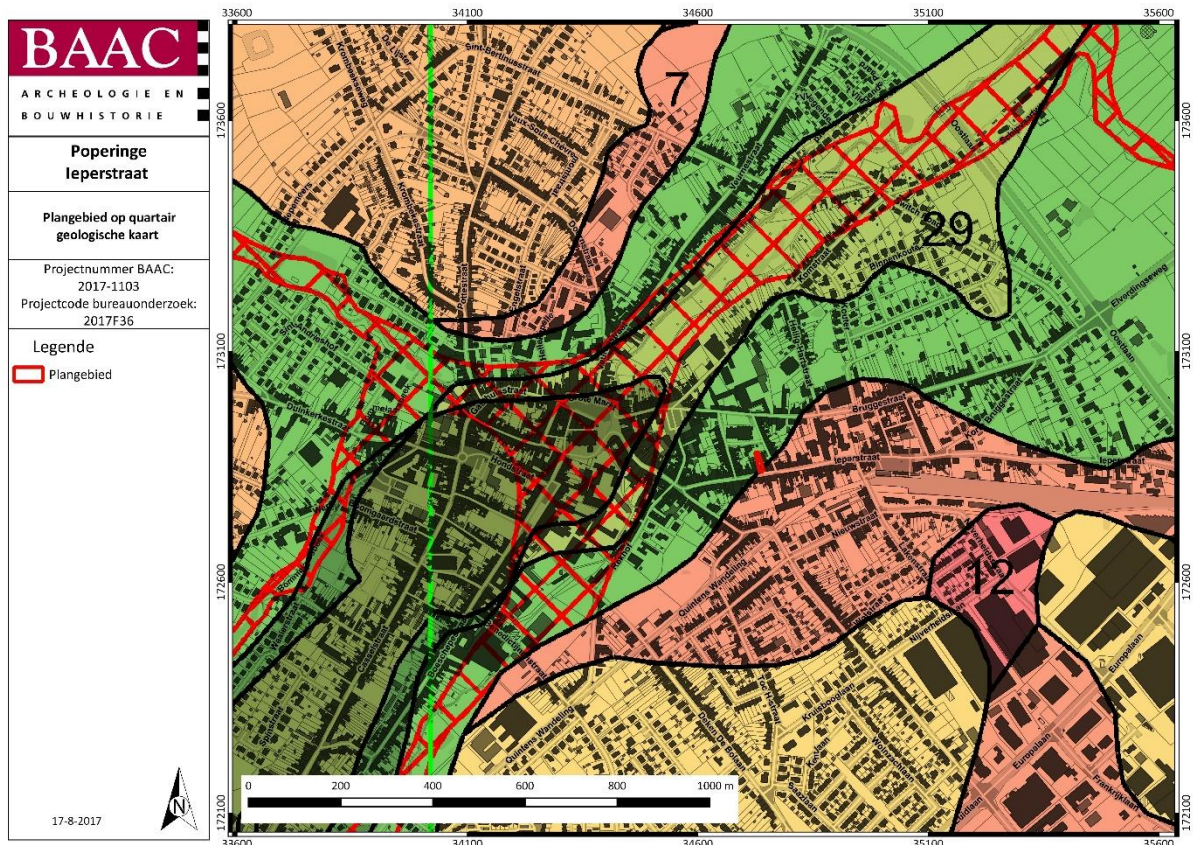
Profieltype 25 betreft een profielopbouw waarbij een lemig complex (f) bovenop het tertiair substraat (\$) gelegen is. Het lemig complex is fluviatiel van oorsprong en bestaat uit een grijs, grijsbruin of grijsgroen kalkhoudend fijnzandige leem. Er wordt ook wel zware leem teruggevonden en geregeld komen er dunne grijze lemige zandlenzen en zandlagen voor. Lokaal wordt het leem weinig, komen er verspoelde plantenresten en dunne veenlaagjes voor of wordt er zelfs effectief een turflaag aangetroffen. Regelmatig wordt het lemig complex in twee gedeeld door een zandig pakket. Meestal bestaat dit zandpakket uit een grijs fijn zand. De basis van het zandpakket wordt gewoonlijk als een grof kwartszand beschreven en er kan een grindlaag van gerolde silex aangetroffen worden. Dit grof kwartszand bevat gewoonlijk resten van zoetwaterschelpjes. De dikte van het lemig complex bedraagt gemakkelijk 15m en kan oplopen tot 23m. Op de plaatsen waar het lemige complex rechtstreeks op het Tertiair substraat rust, komt er geregeld een valleibodemgrind voor (RV). Dit is voornamelijk het geval voor de valleien van het IJzerbekken. Het lemig complex bevat verschillende niveaus met vorstverschijnselen. Bijgevolg werd deze eenheid onder periglaciële omstandigheden afgezet. Het lokaal voorkomen van de Bodem van Poperinge onderaan het lemige facies en de Bodem van Kesselt bovenaan het lemige faciës maakt dat de eenheid waarschijnlijk gedurende het Midden Pleniglaciaal afgezet werd.³⁵

Profieltype 7 betreft een profielopbouw waarbij Weichseliaan hellingssedimenten (p) bovenop het tertiair substraat (\$) gelegen is. Het Weichseliaan hellingssediment is eolisch van oorsprong en bestaat uit een gestratificeerde grijze leem, met dunne intercalaties van grijs zand en grijs lemig zand. Er worden soms ook dunne venige of eerder organische laagjes beschreven. Een vermenging met sedimenten toebehorend tot het Tertiair substraat komt geregeld voor, dit onder de vorm van groene zandige of grijze kleiige laagjes. Ter hoogte van de basis wordt veelal een grindlaag teruggevonden. Ter hoogte van de ontsluiting vertoont het sediment cryoturbaties en solifluxie structuren. Het pakket is typerend voor depressies en geulen, onderaan de hellingen en het vult de bovenlopen van de 'middelgrote' beken en rivieren op. Voorafgaand aan het transport van het materiaal werd een gedeelte van het sediment wellicht als niveo-eolische loess afgezet. Deze loess zal wellicht over het gehele kaartblad zijn afgezet. Het deel dat afgezet werd op het vlakke terrasniveau van Meulebeke en het deel afgezet ter hoogte van de oostzijde van de heuvelrug van het Heuvelland bleven gespaard van niveo-fluviaal transport. Het overige deel van het loespakket, afgezet op de erosiegevoelige hellingen, was wel onderhevig aan herwerking. Het smeltwater van de sneeuwstormen, dat de loess aanvoerde, zal daarbij voor oppervlakkig transport helling afwaarts gezorgd hebben. Onderaan de helling werd het leem vervolgens opnieuw, laagsgewijs afgezet. Gezien het loessdek, moet een zekere hoeveelheid water aanwezig geweest zijn voor de remobilisatie, vermoedelijk gebeurde dit dan ook tijdens een

³⁴ MATTHIJS 2002

³⁵ MATTHIJS 2002

relatief vochtige periode, in tegenstelling tot de periode waarin het zanddek en het bovenste leemdek afgezet werden. Ongeveer gelijktijdig met het transport van het leem, ten gevolge van de vorst en dooi cyclus, werd materiaal van het Tertiair substraat uit de wanden van de dalhoofden verweerd en verplaatst. Binnen het leem werden deze vervolgens laagsgewijs geïncorporeerd. Onder de eerder vochtige en milde klimaatcondities ontstonden er her en der ook geultjes en plassen in depressies, waarin organisch materiaal verzamelde met venige laagjes tot gevolg. Dit pakket ('peaty loam formation', kan tot meer dan 10m dik worden. Het Weichseliaan hellingssediment heeft in belangrijke mate bijgedragen tot de afvlakking van het reliëf.³⁶

Figuur 21: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000³⁷

Figuur 22: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied³⁸

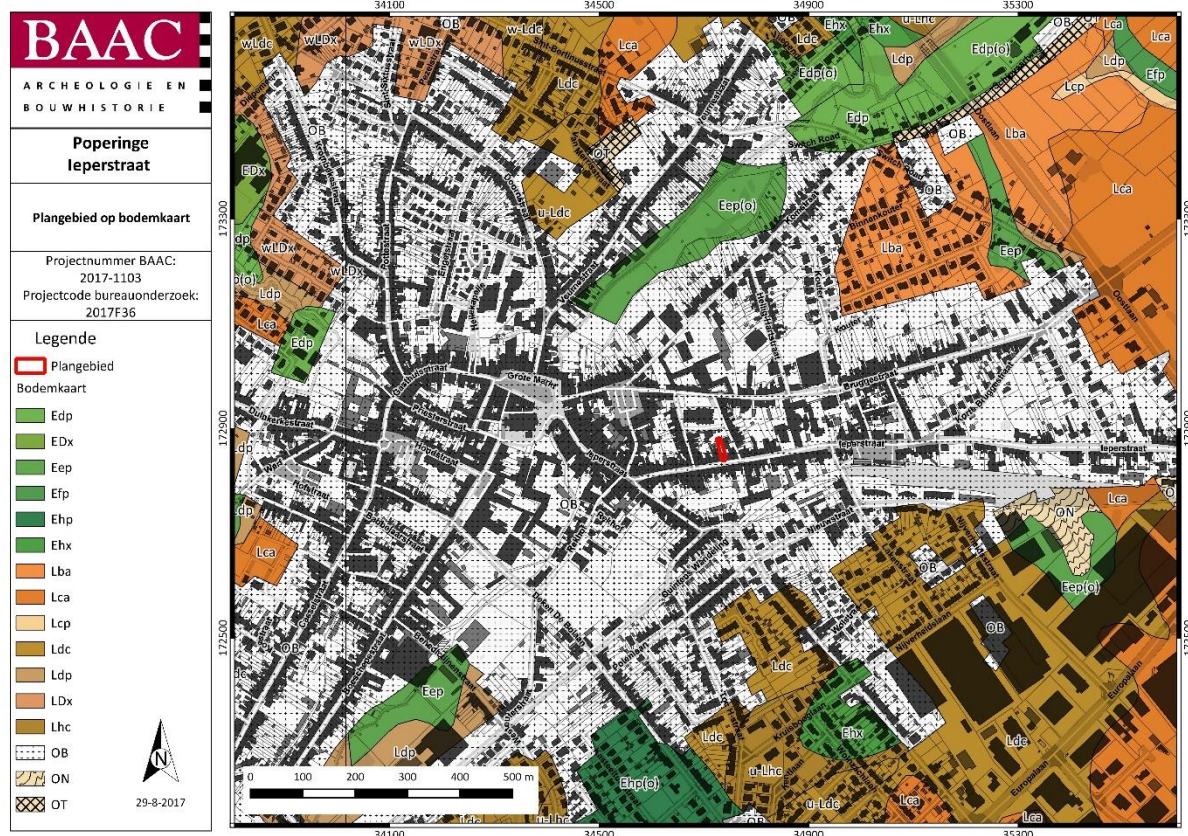
³⁶ MATTHIJS 2002

³⁷ DOV VLAANDEREN 2017c

³⁸ DOV VLAANDEREN 2017c

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het onderzoeksgebied gekarteerd als bebouwde zone. Buiten de stadskern van Poperinge worden voornamelijk matig natte zandleembodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Ldc) teruggevonden. In de vallei van de Poperingevaart komen ook gleyige kleibodems voor zonder profiel (Edp en Ehp).

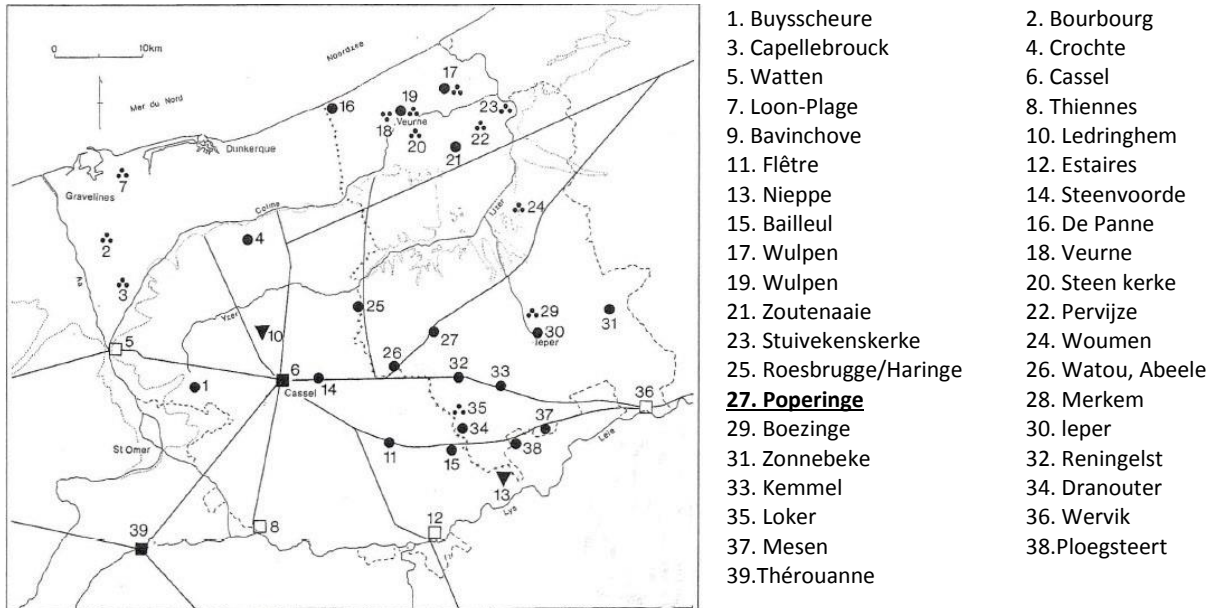
Figuur 23: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen³⁹

³⁹ DOV VLAANDEREN 2017a

1.3.2 Historisch kader

Algemeen⁴⁰

De omgeving van Poperinge werd tijdens de 1ste eeuw v.Chr. bewoond door de Menapii, een Keltische stam die in het gebied tussen de rivieren Aa, Leie, Deule en Schelde leefden.⁴¹ Deze streek veranderde na de verovering door Julius Caesar van naam en werd vanaf circa 15 v.Chr. volgens de Romeinse bestuurlijke indeling *Civitas Menapiorum* genoemd, met Cassel als hoofdstad.⁴² De nederzetting Poperinge ontstond aan de kruising van de Romeinse heirbaan en de Vleterbeek, een kleine bijrivier van de IJzer. De huidige Grote Markt van Poperinge ontstond in de onmiddellijke omgeving van de Romeinse weg of het kruispunt met de Vleterbeek.⁴³

Figuur 24: Romeinse wegennet in de Westhoek in 50 n.Chr.-275 n.Chr.⁴⁴

Na de Romeinse periode zou een Frankische familie zich in 431 n.Chr. gevestigd hebben in de buurt van het marktplaats van Poperinge. Dit is echter zeer onzeker. Het zou gaan om de familie "Poppe" of "Pupurn", waarvan dan de naam Poperinge zou afgeleid zijn. Een andere mogelijkheid is dat de naam Poperinge een Keltische oorsprong heeft.⁴⁵ Mogelijk lag de Frankische nederzetting in de buurt van het vroonhof in een vierkant tussen de Grote Markt, de Burg, het Bertenplein, de Deken De Bolaan en het Rekhof.⁴⁶

Chlodion, een Frankische koning, schonk volgens de overlevering het grondgebied Poperinge aan Wallius, de hertog van de Gothen. Eén van zijn nakomelingen, de graaf van Arcques, schonk het omstreeks 666 aan de Sint-Peter-en-Paulus-abdij, later Sint-Omaars-abdij, in Sithiu. Deze kloostergemeenschap had een sterke invloed op de verdere ontwikkeling van Poperinge. Poperinge werd bijvoorbeeld nooit ommuurd, in tegenstelling tot andere steden die afhankelijk waren van de graaf van Vlaanderen.⁴⁷ De eerste vermelding van *Pupurninga villa* dateerde uit de periode tussen 844

⁴⁰ TERRY 2017

⁴¹ Stad Poperinge 2016k

⁴² Stad Poperinge 2016k

⁴³ Stad Poperinge 2016a

⁴⁴ ROUMÉGOUX & TERMOTE 1993

⁴⁵ Stad Poperinge 2016a

⁴⁶ TILLIE 1987, p.7

⁴⁷ Stad Poperinge 2016b

en 859 en in 877 werd *Pupurningahem* eveneens vermeld. Oorkonden van de graaf of abt spraken tussen 1107 en 1226 al van *Poperinghem*. Vanaf 1233 werd de naam *Poperinghes* gebruikt.⁴⁸ Uit een oorkonde van 1107 blijkt dat graaf Arnulf de *Villa Poperinghem* aan de Sint-Bertijnsabdij schonk. Eigenlijk ging het om een teruggave, zoals de vermelding van Poperinge in een polypticum met beschrijving van de goederen van de abdij, opgesteld tussen 844 en 859, aantoonst.⁴⁹ Poperinge behoorde alleszins reeds in de tweede helft van de 9de eeuw toe aan de abdij, de opbrengsten van de villa dienden voor het onderhoud van de monniken.⁵⁰ Mogelijk werd de nederzetting in 880 en 891 geplunderd door Vikingen, wat echter enkel in 17de-eeuwse bronnen staat vermeld.⁵¹ In 892 werd Boudewijn II leken-abt, waardoor Poperinge rechtstreeks onder zijn gezag viel. Gerard de Brogne begeleidde de hervormingen onder abt Arnulf I, eveneens graaf van Vlaanderen, en werd nadien abt. Poperinge werd daarop aan hem teruggeschonken.⁵²

Volgens de beschrijving van het domein bezat de abdij in Poperinge ca. 2400 ha grond, opgesplitst in vruchtbare grond, bossen en woeste gronden. De nederzetting had de indeling van een klassiek domein met een rechtstreeks door de eigenaar uitgebate mansus indominicatus (vroonhof, een grote hoeve met grond) en de terra mansionaria, uitgebaat door lijfeigenen (47 in totaal).⁵³

Aangezien Poperinge op ongeveer 40 km afstand van de abdij in Sint-Omaars lag, stelde de abt een proost aan die het plaatselijke bestuur waarnam. De proostij werd onder andere vermeld in een oorkonde van 1107⁵⁴ en bevond zich tussen de Vleterbeek en het koor van de Sint-Bertinuskerk, op het vroonhof.⁵⁵ Poperinge lag juridisch gezien in de *pagus Isereticus* of IJzergouw en behoorde kerkelijk tot het aartsbisdom Reims en bisdom Terwaan. Pas vanaf 1559 maakte de stad deel uit van het bisdom Ieper.⁵⁶ De graaf van Vlaanderen was de leenheer van de abt, die verantwoordelijk was voor de rechtspraak en een deel van de openbare macht in Poperinge. De graaf behield het recht militaire dienst te eisen van de inwoners.⁵⁷ Tegelijkertijd fungeerde hij ook als beschermheer van de onderdanen van de abdij.⁵⁸

In 1147 verleende graaf Diederik van de Elzas aan Poperinge een keure die de reeds bestaande gebruiken omtrent bestuurs- en rechtszaken binnen de stad vastlegde. Een tweede keure dateert uit 1208, de derde uit 1233.⁵⁹ Vermoedelijk kende Poperinge reeds voordien een eigen rechtspraak met schepenen en een voogd.⁶⁰ De keure van Arcques vertoonde veel gelijkenissen met deze van Poperinge. Inwoners van beide steden mochten genieten van dezelfde keure als de plattelandsbewoners van de kasselrij Veurne.⁶¹ De eerste keure werd in 1187 door Fillips van de Elzas bevestigd en zelfs uitgebreid met het recht tot het houden van een wekelijkse vrijdagsmarkt en het graven van een vaart die Poperinge zou verbinden met de IJzer.⁶²

Het verlenen van een stadskeure aan Poperinge toonde aan dat een deel van de bevolking kon leven van handel en nijverheid, wat steeds meer plattelandsbewoners aantrok. De uitvoer van laken in de tweede helft van de 13de eeuw leidde tot een groeiende nood aan ambachtslieden en bijgevolg een bevolkingstoename.⁶³ De bevolking groeide zo sterk aan dat in 1290 toestemming werd gevraagd om

⁴⁸ THEVELIN 1960, p.18

⁴⁹ THEVELIN 1960, pp.21–22

⁵⁰ THEVELIN 1960, p.24

⁵¹ THEVELIN 1960, pp.25–26

⁵² THEVELIN 1960, pp.28–29

⁵³ THEVELIN 1960, pp.38–46

⁵⁴ THEVELIN 1960, pp.73–74

⁵⁵ THEVELIN 1960, p.76

⁵⁶ THEVELIN 1960, p.21

⁵⁷ THEVELIN 1960, pp.68–69

⁵⁸ THEVELIN 1960, p.72

⁵⁹ THEVELIN 1960, pp.78–79

⁶⁰ THEVELIN 1960, p.87

⁶¹ THEVELIN 1960, p.80

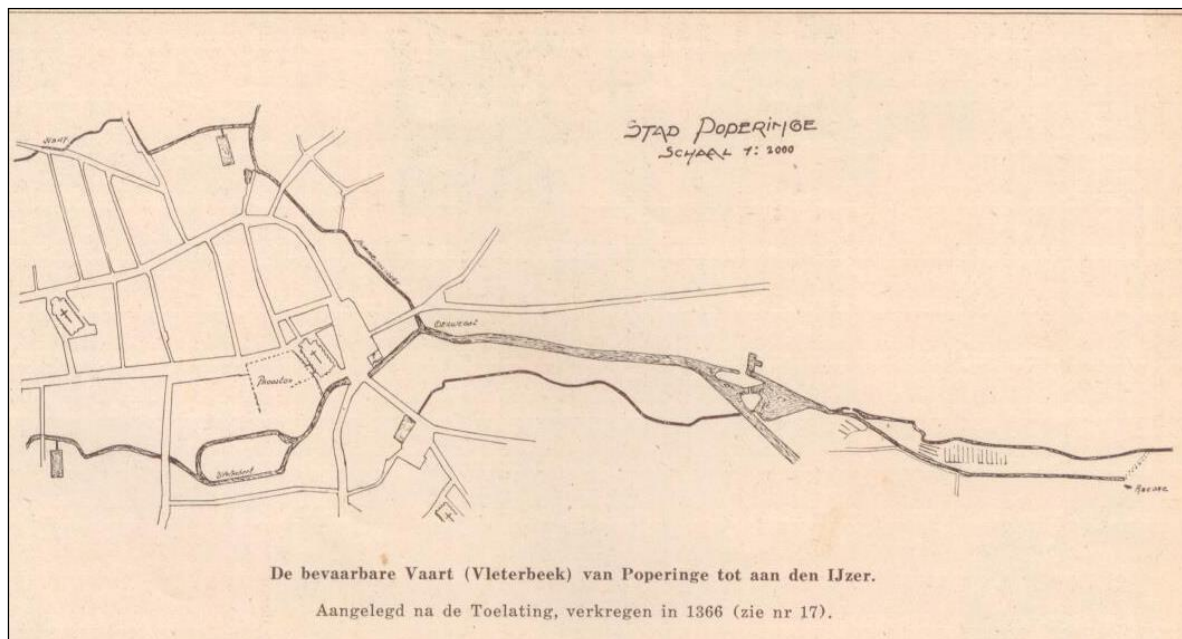
⁶² Stad Poperinge 2016b

⁶³ THEVELIN 1960, pp.198–199

twee nieuwe kerken te bouwen, namelijk de Onze-Lieve-Vrouwekerk aan de zuidkant van het centrum langs de heirbaan en de Sint-Janskerk aan het oostelijke uiteinde. De lakenindustrie vormde de basis van de nieuwe welvaart en bevolkingstoename.⁶⁴ Een oorkonde van de abt uit 1269 vermeldde voor het eerst de lakenindustrie van Poperinge en handelde over een speciale markt voor de lakenverkoop en de vertegenwoordiging van de Poperingse handelaars in Brugge en Ieper.⁶⁵ Poperings laken werd verhandeld op de jaarmarkten van Parijs en Champagne. Na 1285 werd Poperinge, naast Diksmuide, genoemd als nieuwe stad binnen de Hanze der XVII steden.⁶⁶

De bevolkingstoename lag aan de basis van een grote uitbreiding van het bestaande stadscentrum in de 12de en 13de eeuw. Omwille van de rijkdom verworven door de lakennijverheid kwamen er regelmatig conflicten met de stad Ieper. Deze kenden hun hoogtepunt in de 14de eeuw, toen Lodewijk van Nevers in 1322 aan Ieper het privilege schonk dat er in een straal van drie mijlen rond de stadsmuren geen lakennijverheid mocht plaatsvinden, dit op straf van 50 pond boete en het verbeurd verklaren van de weefgetouwen.⁶⁷ In 1341 werd Poperinge gedeeltelijk door een brand verwoest bij een inval van een groep Ieperlingen.⁶⁸ De steden Brugge, Gent en Ieper beslisten in 1343 dat in Poperinge bepaalde soorten laken niet meer geproduceerd en verkocht mochten worden.⁶⁹

De kanalisering van de Vleterbeek, later Poperingevaart, moest bijdragen tot een toename van de lakenhandel. Via een rechtstreekse verbinding met de kust via de IJzer kon het laken makkelijker naar Engeland vervoerd worden en bereikte de Engelse wol sneller het binnenland. De concurrentie met Ieper maakte een andere uitweg naar zee dan de Ieperlee noodzakelijk. In een oorkonde van 1187 gaf Filips van de Elzas voor het eerst toelating tot de kanalisering. Deze toelating werd bevestigd door Johanna van Constantinopel in 1223, Gewijde van Dampierre in 1272 en door Lodewijk van Male in 1366, waarna de werkzaamheden in 1367 uiteindelijk van start gingen.⁷⁰

Figuur 25: De bevaarbare Vaart (Vleterbeek) van Poperinge tot aan de IJzer.⁷¹

⁶⁴ THEVELIN 1960, p.200

⁶⁵ THEVELIN 1960, p.168

⁶⁶ THEVELIN 1960, p.174

⁶⁷ FIERS 1947, p.21

⁶⁸ Stad Poperinge 2016c-d

⁶⁹ Stad Poperinge 2016c

⁷⁰ FIERS 1947, p.19

⁷¹ FIERS 1947

Tijdens de 15de eeuw kende Poperinge een periode van verval. Na het mislukt beleg van Calais in 1436 door Filips de Goede namen de Engelsen wraak op Poperinge door plundering en brandstichting. Het Engelse leger keerde nog een tweede keer terug in 1455.⁷² Hongersnood brak uit en tussen 1478, het jaar waarin de Fransen Poperinge plunderden, en 1490 slonk het bevolkingsaantal door de pest.⁷³ Ook de steeds hoger wordende onderhoudskosten van het aangelegde kanaal brachten de stad in de problemen. De lakennijverheid stond sterk onder druk van de Engelse politiek, waardoor noodzakelijk een andere bron van inkomsten gezocht moest worden. Deze werd gevonden in de hopteelt.⁷⁴

Werkloosheid, rampen en oorlogen waren typisch voor de 16de en 17de eeuw. Vooral tussen de jaren 1550-1600 vond er een ware exodus vanuit Poperinge plaats. Het calvinisme vond veel aanhangers in de omgeving. Een brand in 1562 en de hongersnood van 1565-1565 verhoogden de armoede. De Beeldenstorm van 1566 trof ook Poperinge.⁷⁵ Een geuzenleger verwoestte de stadskerken in 1568, die korte tijd later hersteld zouden worden. Soldaten van het leger van Alexander Farnese plunderden de stad in 1582 en een jaar later brandde de stad, op de kerken na, volledig af door toedoen van een lepers garnizoen.⁷⁶ Hongersnooden, geweld, het gebrek aan arbeidsplaatsen en de groeiende religieuze onverdraagzaamheid dreef de mensen weg uit de stad. Drie kwart van de ambachtslieden en intellectuelen verruilden Poperinge voor een beter bestaan in Nederland, Engeland en Duitsland.⁷⁷ De Poperingse lakenproductie was in 1591 bijgevolg volledig verdwenen.⁷⁸

Voortdurende oorlogen (afwisselend onder Frans of Spaans gezag) in de periode tussen 1621 en 1713, troffen Poperinge en omstreken.⁷⁹ Lodewijk XIV lijfde het Zwijnland in, in 1673 en Poperinge in 1678. Zwijnland was een heerlijkheid die een deel van Proven, Krombeke, Watou, Westvleteren en andere gemeenten besloeg en werd pas in de 17de eeuw door de Sint-Bertinusabdij aangekocht. De Recolletten kregen in 1627 toestemming van de abt om een klooster te bouwen langs de Gasthuisstraat.⁸⁰ Tijdens de 17de eeuw werden de laatste pogingen om de Vleterbeek bevaarbaar te maken gestaakt. De nieuwe steenweg tussen Ieper en Duinkerke had de vaart immers overbodig gemaakt.⁸¹

Pas in de 18de eeuw, onder het Oostenrijks bewind (vanaf 1713), kreeg de landbouw een stimulans door de invoer van nieuwe bemestingsmethoden en de introductie van de aardappel. Door stadsbranden in 1734, 1740 en 1751 besloot het stadsbestuur daken van stro te verbieden en een tegemoetkoming te voorzien voor wie zijn dak van dakpannen voorzag.⁸²

⁷² FIERS 1947, p.25

⁷³ FIERS 1947, p.25

⁷⁴ Stad Poperinge 2016e

⁷⁵ FIERS 1947, pp.30–31

⁷⁶ FIERS 1947, p.32

⁷⁷ Stad Poperinge 2016f

⁷⁸ FIERS 1947, p.32

⁷⁹ FIERS 1947, p.33

⁸⁰ Stad Poperinge 2016l

⁸¹ FIERS 1947, p.21

⁸² Stad Poperinge 2016g

Figuur 26: Slagveld van den Yser, 1915-1924 (Koninklijke Bibliotheek België).

In 1794 werd Poperinge definitief een deel van de Franse Republiek. Verschillende kloosters werden afgeschaft en de stad viel vanaf nu onder Franse bevoegdheid.⁸³ In de loop van de 19de eeuw verschenen in Poperinge nieuwe hoeves en industriële gebouwen, alsook een spoorlijn van Kortrijk naar Poperinge. Poperinge was tijdens de Eerste Wereldoorlog één van de weinige steden binnen de Westhoek die niet volledig vernield werden.⁸⁴ Veurne en Poperinge waren daarnaast ook de enige steden in de westhoek die nooit bezet werden.⁸⁵ Op bovenstaande Figuur 26 zijn de Britse verdedigingslijnes rond Poperinge aangegeven.

Tijdens archeologisch onderzoek in de valleien van de Vleterbeek, de Robaertbeek en de Bommelaarsbeek zijn de laatste jaren wel nieuwe inzichten verworven omtrent de vroegste occupatiegeschiedenis in de nabije omgeving van het centrum. Zo werden sporen van intensief landgebruik terug gevonden daterende vanaf de ijzertijd, maar ook een mogelijke 'rituele' zone daterende uit de ijzertijd werd aangetroffen op de zuidelijke oever van de Bommelaarsbeek. Het verharde wegtracé daterende uit de Romeinse periode werd vastgesteld in de Casselstraat en de Gasthuisstraat.⁸⁶

Archeologisch onderzoek uit 2010 toont duidelijk aan dat het bodemarchief in de stad tot op heden belangrijk bronnenmateriaal bevat uit de nieuwe tijd. Het gaat dan voornamelijk om ambachtelijke resten waaronder sporen van leerlooiers, pijpen-, tegel- en pottenbakkers. De bewaringsgraad van de sporen is uitstekend. De typische 'zwarte' laag mag dan wel ontbreken, toch bieden ook de afvalcontexten relevante en representatieve informatie. Door het ontbreken van stadsmuren is de historische kern erg moeilijk af te bakenen, maar archeologisch onderzoek kan helpen de omvang van de stad tijdens de middeleeuwen aan te geven.⁸⁷

⁸³ Stad Poperinge 2016h

⁸⁴ Stad Poperinge 2016h

⁸⁵ Stad Poperinge 2016j

⁸⁶ IOE 2017 ID: 300515

⁸⁷ IOE 2017 ID: 300515

Ieperstraat⁸⁸

De Ieperstraat is een hoofdstraat die start vanaf de Grote Markt en loopt tot aan de Europalaan. De regelmatige rooilijn wordt onderbroken door het Stationsplein op de zuidelijke straatzijde aan de oude stadsrand. Op de Poppkaart (Figuur 32) is het oostelijke straatgedeelte (vanaf de huidige Nieuwstraat) nog landelijk gebied. Na de opening van de spoorlijn in 1851 en de daaropvolgende bouw van het station, is er sprake van een oostelijke stadsuitbreiding. De straat wordt gekenmerkt door lintbebouwing aan de noordelijke straatzijde en onderbroken door alleenstaande villa's en een weide met gaaipers. Vanaf het station naar het centrum toe is er een stijgende concentratie van woon- en handelsfunctie merkbaar. Een ander typerend kenmerk voor de straat zijn de inplanting van oude brouwerijen en hopmagazijnen. Vandaag de dag bleef nog maar weinig bewaard van de oorspronkelijke bebouwing uit de 18de en 19de eeuw.

Sint-Jan⁸⁹

Parochiekerk Sint-Jan is een gotische kerk daterende uit de 13de – 15de eeuw, gelegen aan de oost zijde van het diverticulum Cassel-Aardenburg. Vandaag is de kerk gelegen tussen de Sint-Janskruisstraat, de Bruggestraat, De Ieperstraat en de Valkestraat. De kerk wordt voor het eerst vermeld in 1290. Op verzoek van de stad naar aanleiding van de bevolkingstoename, verlenen de bisschop van Terwaan en de abt van de Sint-Bertinusabdij de toestemming tot het bouwen van wel twee nieuwe kerken, waaronder Sint-Jan. In 1784 werd het omringende kerkhof opgegeven ten voordele van nieuwe bouwpercelen, die in 1986 ten slotte opnieuw gesloopt worden waardoor de noordelijke zijbeuk opnieuw komt vrij te staan. Het beeld ter ere van het mirakel van het doodgeboren kind uit 1497, vormt tot op heden de kern van de Poperingse ommegang ter ere van Onze-Lieve-Vrouw van Sint-Jan.

De kerk bestaat uit een basilicaal schip met vierzijdige kruisingtoren en een drieledig hallekoor. Het kertype is afwijkend van het bouwschema van de overige twee Poperingse kerken. De huidige Sint-Janskerk is het resultaat van verscheidene bouwcampagnes. Aan het eind van de 13de begin 14de eeuw startte de bouw van de huidige kruisingtoren, het koor en het schip. Midden 14de eeuw startte de bouw van twee transeptarmen. Bij het begin van de 15de eeuw werd het oude koor vervangen door een overwelfde koorpartij en volgde een vergroting van de dakhellingen van de zijbeuken. Mogelijk naar aanleiding van de toegenomen mariaverering werden rond 1500 twee zijkoren toegevoegd. In de 16de eeuw krijgt de kerk te lijden onder de beeldenstorm, maar de schade blijft hoofdzakelijk beperkt tot het interieur. Begin 17de eeuw wordt de oude torenspits vervangen door een achzijdige koepel. In de 19de eeuw blijven naast de bouw van de neogotische doopkapel de werkzaamheden voornamelijk beperkt tot herstellings- en restauratiewerken.

Net voor de Eerste Wereldoorlog worden nog enkele herstellingswerken uitgevoerd aan de toren. Na diezelfde oorlog zijn grondige herstellingswerken nodig aan de bedaking, de venster en de luchtbogen. Net voor de Tweede Wereldoorlog wordt een nieuwe noordelijke sacristie gebouwd. Na deze oorlog blijven de werkzaamheden opnieuw beperkt tot her en der herstellingswerken en restauratiewerken, voornamelijk in het teken van stabiliteit.

⁸⁸ IOE 2017 ID: 104106

⁸⁹ IOE 2017 ID:31213

1.3.3 Cartografische bronnen

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Een concrete huisgeschiedenis is uit het cartografisch materiaal alleen niet af te leiden. De kaarten kunnen wel ondersteunend werken.

Van Deventer (1550-1565)⁹⁰

Het oudste besproken kaartbeeld van Poperinge dateert uit 1550 en werd samen met 72 andere kaarten tussen 1550 en 1565 opgesteld door Jacob Van Deventer in opdracht van Keizer Karel V en Filips II.

Opvallend aan deze kaart is dat de oostelijke zijde van de stad, waar het plangebied zich bevindt, niet is opgetekend. Het is echter bekend dat er hier wel degelijk bebouwing aanwezig was ten tijde van het opstellen van de kaart. Hoewel er wel enkele hypothesen zijn omtrent het ontbreken van een deel van de stadsplattegrond, is het tot op heden niet geheel duidelijk wat hiervoor de reden is.⁹¹ Mogelijk betreft het een schets en is het origineel verloren gegaan. Als je de kaart van Poperinge vergelijkt met andere stadsplannen van Van Deventer valt meteen op dat deze kaart nauwelijks is ingekleurd en slordig is afgewerkt. Een andere hypothese is dat dit deel van de stad niet werd opgetekend omdat ze onder invloed viel van de Proosdij van Sint-Bertinus en dat deze om bepaalde redenen -die tot op heden niet duidelijk zijn- niet wilde meewerken met Van Deventer. Zo staat ook de Sint-Bertinuskerk, de oudste en belangrijkste kerk van Poperinge, niet afgebeeld op de kaart. Vast staat dat de kaart niet volledig is afgewerkt en er op basis van deze kaart geen conclusies mogen worden getrokken over aan- of afwezigheid van middeleeuwse bewoning binnen het plangebied.

⁹⁰ CARTESIUS 2017

⁹¹ Info omtrent deze kaart en de hypothesen over het ontbreken van een gedeelte ervan zijn afkomstig van dhr. Jan Decorte van de intergemeentelijke archeologische dienst Archeo7.

Figuur 27: 'Atlas des villes des Pays-Bas : 73 places levées entre 1550 et 1565 sur les ordres de Charles Quint et de Philippe II: 63 Poperinghe'.⁹²

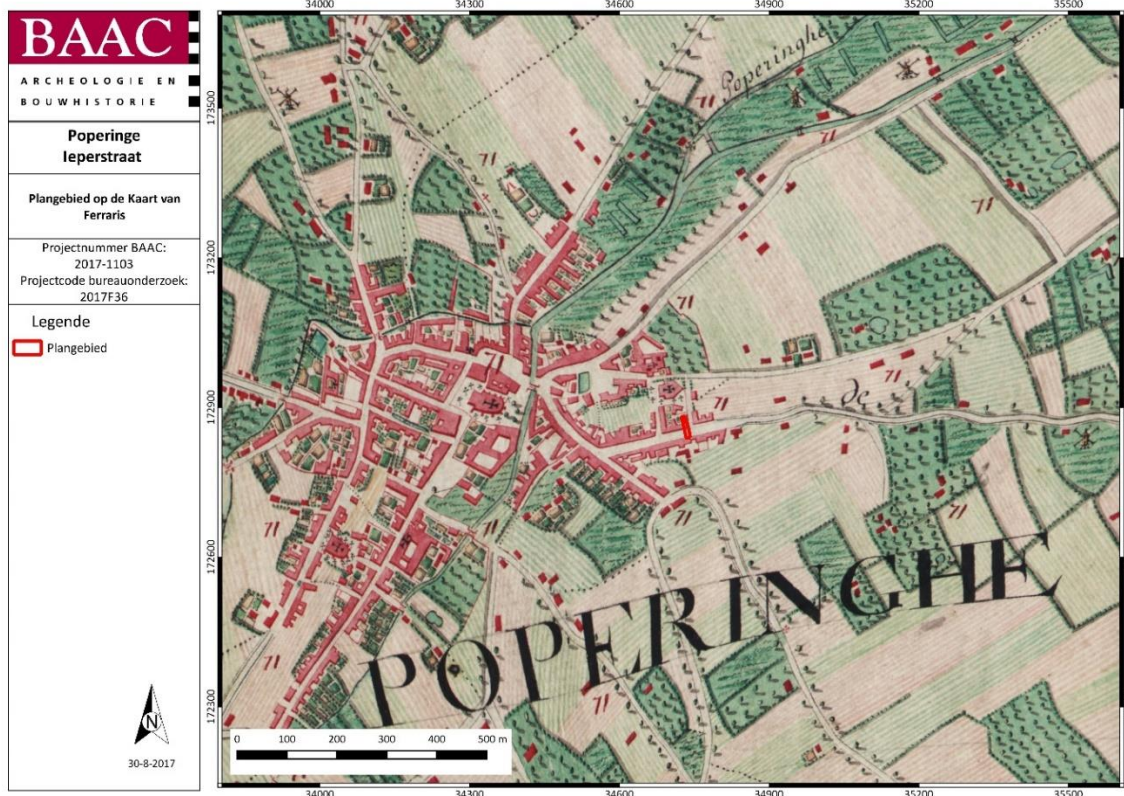
Ferraris (1771-1778)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.⁹³

Opvallend op deze kaart is de overeenkomst met het huidige stratenplan (Figuur 28). De historische kern van de stad bevindt zich voornamelijk rond de Grote Markt en het verlengde daarvan. De Ieperstraat is duidelijk afgebeeld, het plangebied bevindt zich wel net op de grens van het kerngebied en dat is ook duidelijk zichtbaar in de versmalling van de Ieperstraat naar het oosten toe. Wanneer we focussen op het plangebied zelf (Figuur 29) zien we dat het plangebied reeds bebouwd was, met een kleine moestuin, grenzend aan de begraafplaats rond de Sint-Janskerk.

⁹² CARTESIUS 2017

⁹³ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2016

Figuur 28: Plangebied en omgeving op de Ferrariskaart⁹⁴

Figuur 29: Detail plangebied op de Ferrariskaart⁹⁵

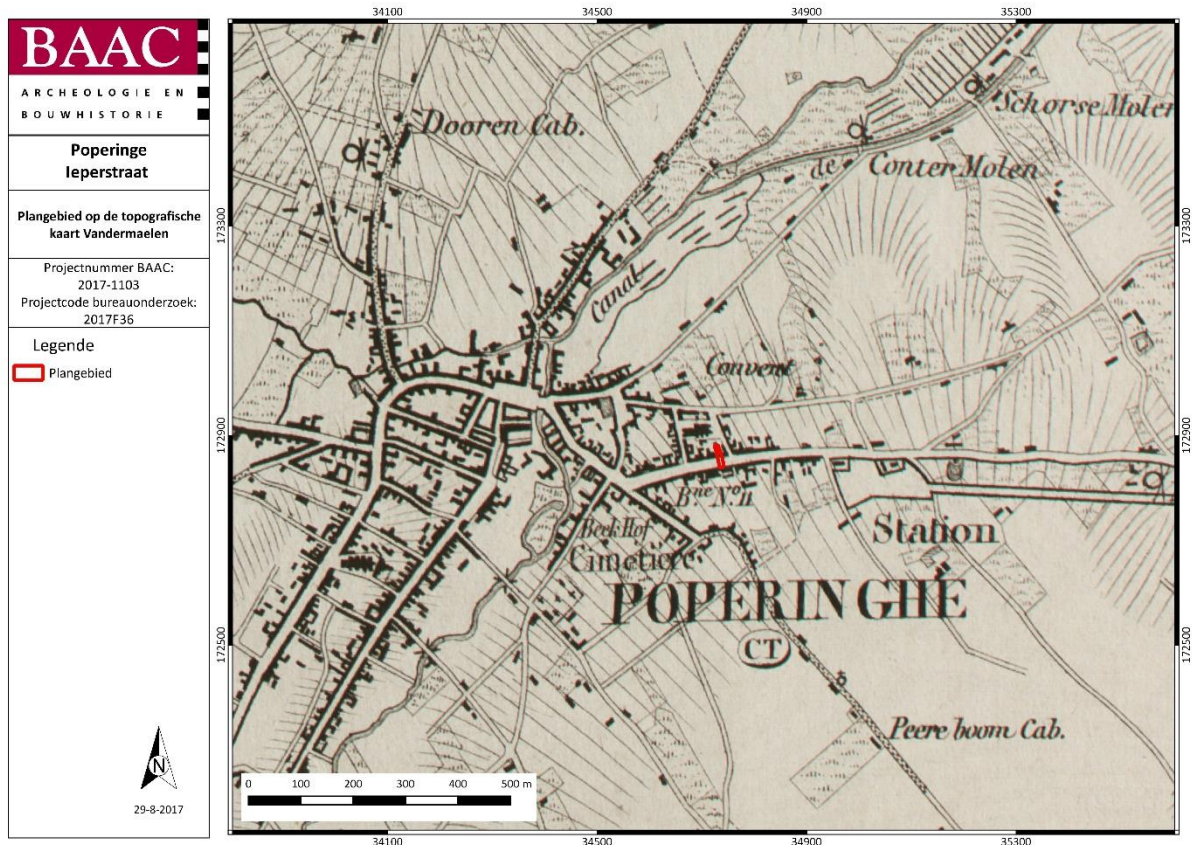
⁹⁴ GEOPUNT 2017b

⁹⁵ GEOPUNT 2017b

Vandermaelen (1846-1854)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten (Figuur 30), die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.⁹⁶

Ter hoogte van het plangebied worden verschillende bouwvolumes afgebeeld, grenzend aan de zuidelijke zijde van de Sint-Janskerk. Iets ten oosten van het plangebied is het station reeds gevestigd. Net buiten de stad zijn verschillende molens gevestigd en Cabines. Het stratenplan van de stad blijft zo goed als ongewijzigd. De hoogtelijnen tekenen sterk het verloop van de rivier af, dat hier vermeld wordt als Canal de Poperinghe. Opvallend is de bebouwing ten noorden van de Sint-janskerk, deze was voorheen nog niet aanwezig. Daarnaast is ook de lintbebouwing in de hele stad erg opvallend.

Figuur 30: Plangebied op de Vandermaelenkaart⁹⁷

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

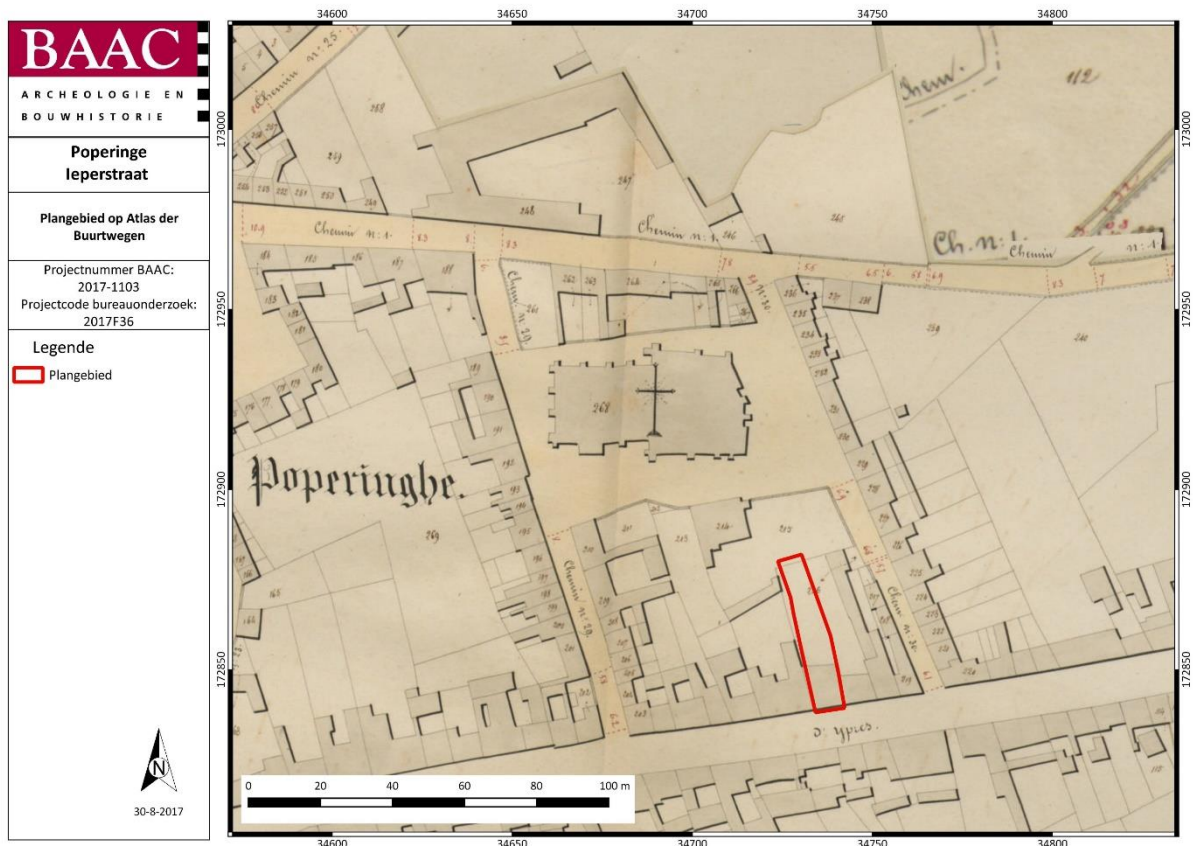
Een andere 19de-eeuwse kadasterkaart is de Atlas der Buurtwegen (Figuur 31). Deze atlas werd opgemaakt in opdracht van de wetgever en had als doel om ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.⁹⁸

⁹⁶ GEOPUNT 2017f

⁹⁷ GEOPUNT 2017c

⁹⁸ GEOPUNT 2017e

Het plangebied wordt afgebeeld zoals het tot op heden gekend is, de bebouwing blijft grotendeels beperkt tot de straatzijde. Op een gevoelige stijging in het aantal huizen na, blijft de situatie bijna ongewijzigd ten opzicht van de vorige eeuw, met uitzondering van de bewoning ten noorden van Sint-Jans.

Figuur 31: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen⁹⁹

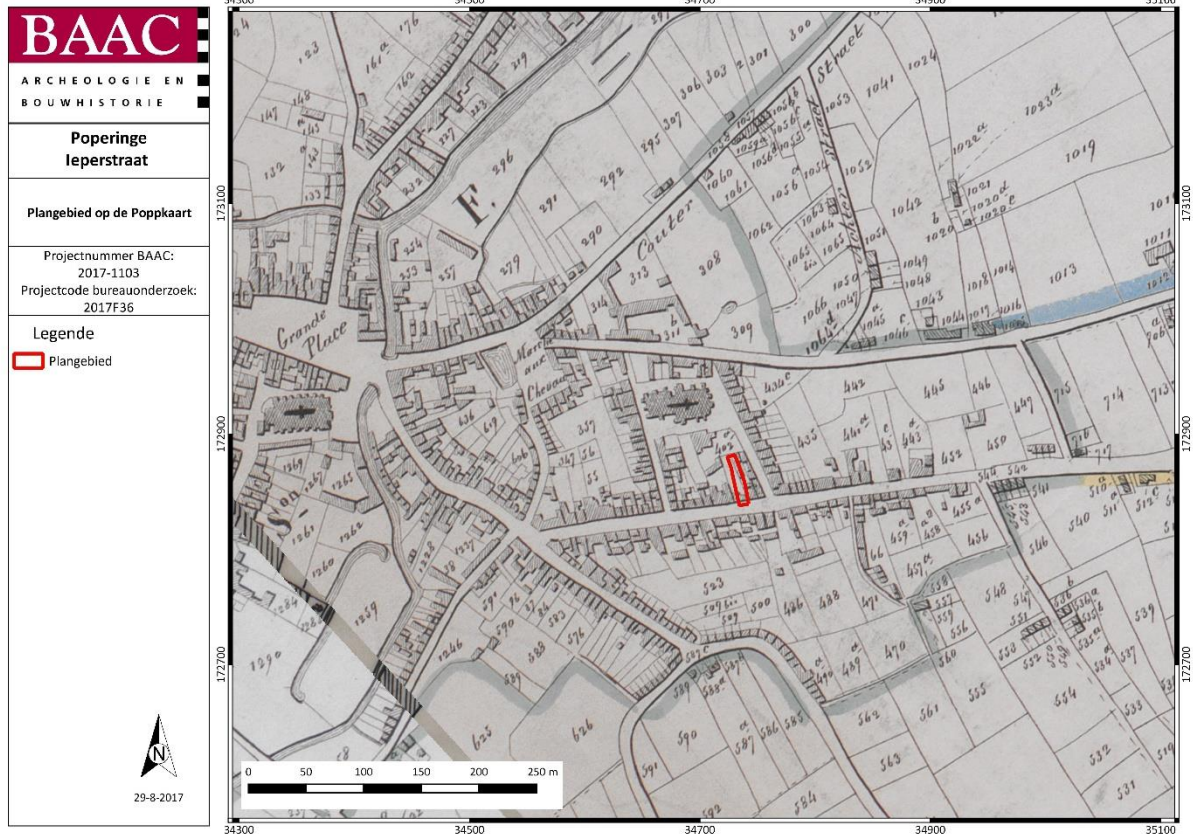
Popp (1842-1879)

De Poppkaarten (Figuur 32) zijn het levenswerk van Philippe-Christian Popp (1805-1879). Van 1842 tot aan zijn dood in 1879 werkte hij aan zijn atlas. Ongeveer alle gemeenten van de toenmalige provincies Brabant, Henegouwen, Luik, Oost- en West-Vlaanderen had hij getekend en gedrukt.¹⁰⁰

De situatie wijzigt nauwelijks ten opzicht van de Atlas der Buurtwegen en de voorgaande historische kaarten. De bewoning spreidt zich wel steeds verder uit langsheen de bestaande uitvalswegen.

⁹⁹ GEOPUNT 2017a

¹⁰⁰ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2016

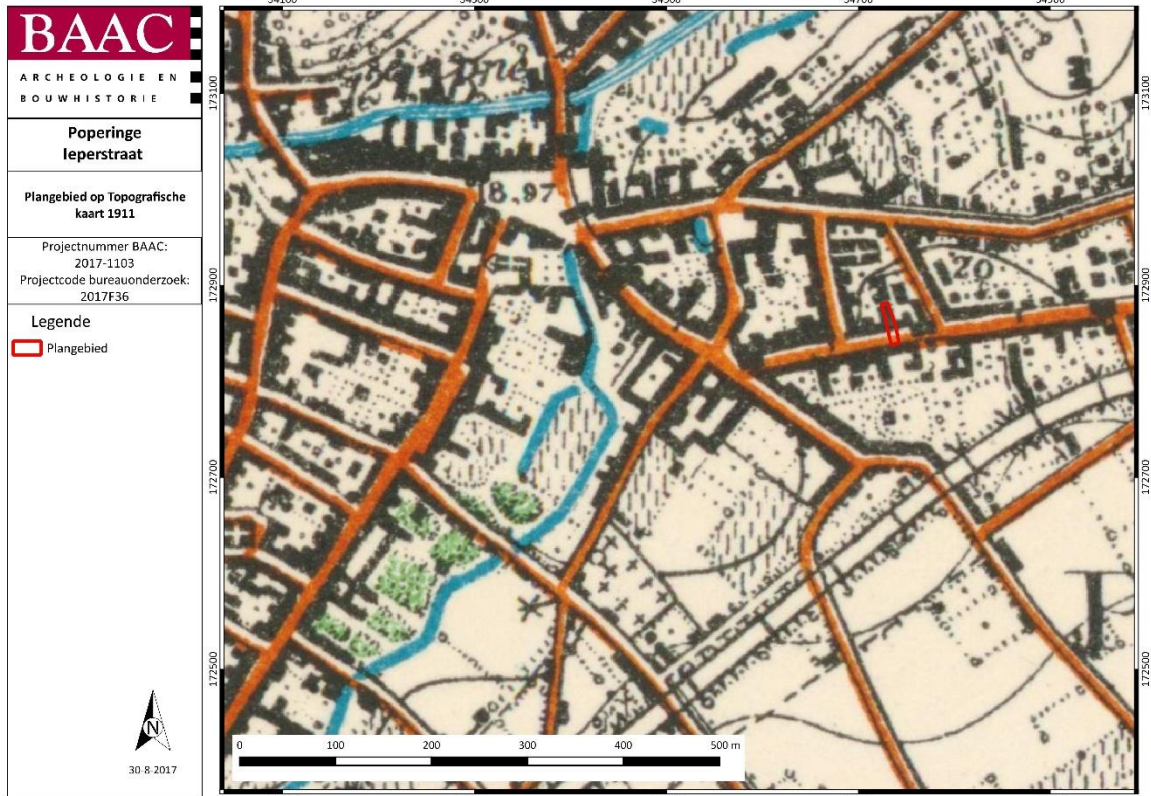

Figuur 32: Plangebied op de Poppkaart¹⁰¹

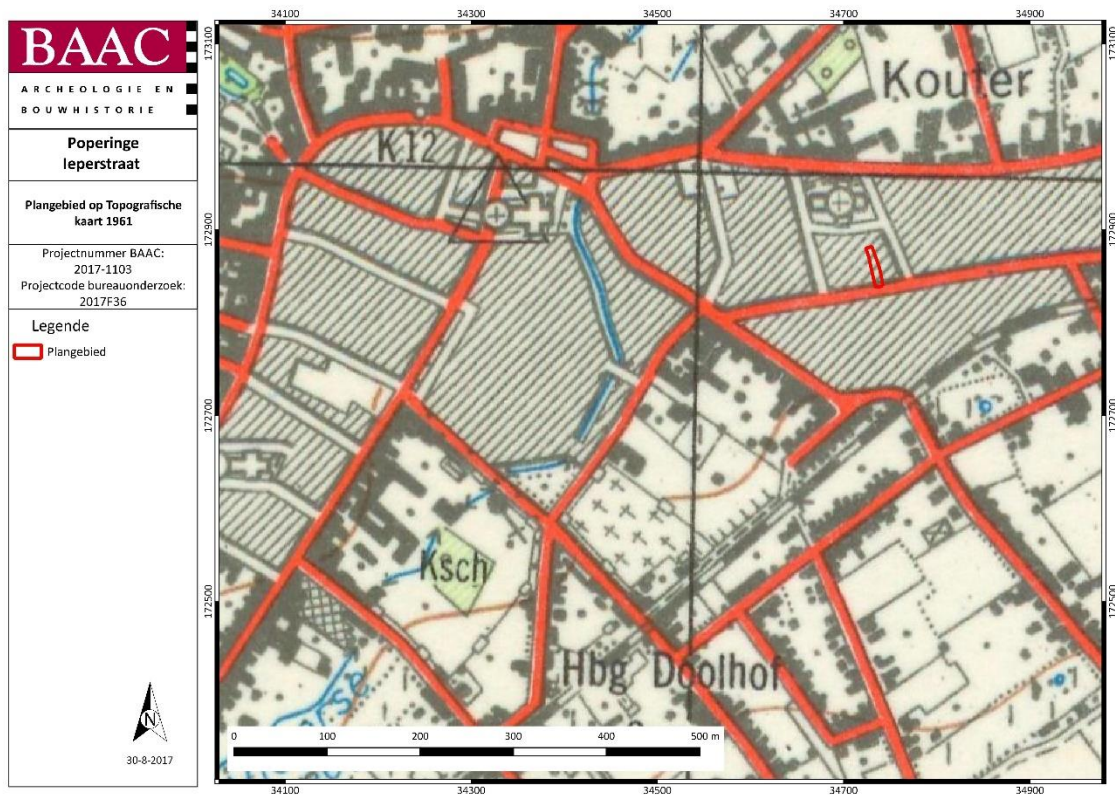
Topografische kaarten (1911 en 1961)

Opnieuw wordt er weinig verschil met voorgaande kaarten vastgesteld. De spoorweg werd inmiddels doorgetrokken richting Frankrijk wat vooral ten voordele van de economische groei zal zijn. En De verschillende woonwijken worden alsmaar verder bebouwd (Figuur 33 en Figuur 34).

¹⁰¹ GEOPUNT 2017d

Figuur 33: Aanduiding van het onderzoeksgebied op kaartbeeld uit 1911 afkomstig van het NGI.¹⁰²

Figuur 34: Aanduiding van het onderzoeksgebied op kaartbeeld uit 1961 afkomstig van het NGI.¹⁰³

¹⁰² CARTESIUS 2017

¹⁰³ CARTESIUS 2017

1.3.4 Archeologisch kader

CAI

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt ons om een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het plangebied.

Voor de omgeving van het plangebied aan de Ieperstraat zijn volgende de archeologische waarden gekend (Figuur 35 en Tabel 1)¹⁰⁴:

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.¹⁰⁵

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
70238	<u>LATE-MIDDELEEUWEN</u> : SINT-JANSKERK
77000	<u>LATE-MIDDELEEUWEN</u> : VONDSTCONCENTRATIE AARDEWERK; <u>NIEUWE TIJD</u> : VONDSTCONCENTRATIE AARDEWERK
77007	SINT-BERTINUSKERK: LOSSE VONDST AARDEWERK EN BOUWKERAMIEK
77059	<u>VROEGE-MIDDELEEUWEN</u> : MEROVINGISCHE OF KAROLINGISCHE MANTELSPELD; <u>LATE-MIDDELEEUWEN</u> : 14 ^E EEUW, VONDSTCONCENTRATIE AARDEWERK; <u>NIEUWE TIJD</u> : 16 ^E EEUW, LOSSE VONDST METAAL
77078	OPGRAVING GROTE MARKT 1984; VONDSTEN UIT <u>MIDDELEEUWEN EN NIEUWE TIJD</u>
77079	<u>NIEUWE TIJD</u> : 16 ^E EEUW, LOSSE VONDST METAAL
77081	<u>LATE-MIDDELEEUWEN</u> : 14 ^E -15 ^E EEUW, LOSSE VONDST AARDEWERK
77082	<u>NIEUWE TIJD</u> : 17 ^E EEUW, LOSSE VONDST METAAL
77083	<u>LATE-MIDDELEEUWEN</u> : 15 ^E EEUW, LOSSE VONDST AARDEWERK
77087	<u>LATE-MIDDELEEUWEN</u> : VONDSTCONCENTRATIE AARDEWERK
77088	<u>LATE-MIDDELEEUWEN</u> : VONDSTCONCENTRATIE AARDEWERK
77091	<u>NIEUWE TIJD</u> : 17 ^E EEUW, LOSSE VONDST AARDEWERK
151409	OPGRAVING 2010 GROTE MARKT; <u>STEENTIJD</u> : LOSSE VONDST; <u>ROMEINSE PERIODE</u> : LOSSE VONDSTEN; <u>MIDDELEEUWEN</u> : SPOREN EN VONDSTEN; <u>NIEUWE TIJD</u> : SPOREN EN VONDSTEN
163478	PROSPECTIE 2012; <u>LATE-MIDDELEEUWEN</u> : VONDSTEN EN SPOREN; <u>NIEUWE TIJD</u> : VONDSTEN EN SPOREN
77092	<u>VOLLE-MIDDELEEUWEN</u> : 13 ^E EEUW, LOSSE VONDST AARDEWERK, <u>NIEUWSTE TIJD</u> : 19 ^E EEUW, LOSSE VONDST AARDEWERK EN BUSTE VAN EEN BEELD

¹⁰⁴ CAI 2017

¹⁰⁵ CAI 2017

77089	<u>LATE-MIDDELEEUWEN:</u> 14 ^E EEUW, VONDSTCONCENTRATIE AFVAL POTTENBAKKERIJ
210148	<u>LATE-MIDDELEEUWEN:</u> LEEFLAAG, <u>NIEUWE TIJD:</u> 17 ^E EN 18 ^E EEUWSE OPHOOGINGSPAKKETTEN MET AFVAL POTTENBAKKERIJ

Uit het grote aantal meldingen uit bovenstaande tabel kan geconcludeerd worden dat het historisch stadscentrum van Poperinge, waartoe ook het onderzoeksgebied behoort, bewoning heeft gekend vanaf de Romeinse periode. Vooral het grote aantal meldingen van losse vondsten of vondstconcentraties uit de middeleeuwen is opvallend. Voorbeelden hiervan zijn de vondstconcentratie ter hoogte van de Nieuwstraat 30 (ID:77089): hier werden naast kleibroden daterende uit de 14de eeuw ook fragmenten van keukengerei en afvoerbuizen uit diezelfde periode aangetroffen. Het afval is vermoedelijk afkomst van een 14de-eeuwse pottenbakkerij. De vondstconcentratie in de Bruggestraat 14 (ID:77087) omvatte laat middeleeuwse fragmenten reducerend gebakken aardewerk en rood aardewerk met een variëteit aan glazuren. De vondstconcentratie in de Bruggestraat 22 (ID:77088) omvatte voornamelijk 14de-eeuws kookgerei.

Bij de opgraving ter hoogte van de Grote Markt (ID151409), uitgevoerd in 2010 door Monument Vandekerckhove NV, werden sporen en roerende archeologica uit verschillende periodes teruggevonden. Het oudste spoor betreft een gracht waarin twee silexwerktuigen uit het neolithicum werden aangetroffen. Uit de Romeinse periode en de vroege middeleeuwen werden tijdens het onderzoek wel verschillende losse vondsten gedaan, maar er werden geen sporen opgegraven. Mogelijk zijn deze sporen vernield door archeologische sporen uit latere periodes. Uit de volle en late middeleeuwen werden namelijk wel verschillende sporen teruggevonden, waaronder ook funderingen en huisplattengronden. Zo werden de funderingen van de halle van Poperinge blootgelegd. Ook werd er een tiental begravingen, die behoorden tot het kerkhof rondom de Sint-Bertinuskerk, opgegraven.

BAAC Vlaanderen Rapport 658

Gasthuisstraat 2012¹⁰⁷

Het archeologisch vooronderzoek in de Gasthuisstraat in 2012 uitgevoerd door BAAC Vlaanderen leverde archeologisch restanten van menselijke aanwezigheid op vanaf de volle middeleeuwen. De sporen vooraan in het noordwesten van het plangebied getuigen van deze periode. Onder meer een greppel, mogelijk een oude perceelgreppel en een kuil. Een waterput uit de 12de-13de eeuw bewijst dat het terrein nog niet volledig was bebouwd. Het is dan ook vrij waarschijnlijk dat in deze periode de bewoning nog niet erg intens was en dat het terrein zelfs nog braak ligt of in gebruik was als landbouwgrond.

Uit een tweede fase, de late middeleeuwen, werden geen absoluut dateerbare sporen opgemerkt. Opvallend is een sporencluster die gekenmerkt wordt door concentraties van houtskool, verbrande leem en verbrand veen. Vermoedelijk betrof het hier een kuil waarin afval van de haard werd gedeponeerd. Mogelijks werd de kuil zelf als haard gebruikt, en werd deze tijdens een latere fase zelfs ingekapseld.

Wanneer het terrein nog niet werd volgebouwen tijdens de voorgaande fase, zal het niet lang meer duren voor het gebeurt tijdens de fase: late middeleeuwen- Nieuwe Tijd. Uit deze fase daterende dan ook de meeste muren, allen opgebouwd eenzelfde baksteenformaat en kalkmortel. Bakstenen in dit formaat (22x11x5,5 cm) worden in deze streek veelal gedateerd tussen de 15de en 17de eeuw.

Gasthuisstraat 2016¹⁰⁸

Naar aanleiding van een nieuwbouwproject en in navolging van de archeologische prospectie in 2012, werd in 2016 een archeologische opgraving uitgevoerd in de Gasthuisstraat door BAAC Vlaanderen. De oudste menselijke aanwezigheid dateert uit de volle middeleeuwen. Tijdens de late 12^e tot 14^e eeuw vond de eerste systematische en extensieve ingebruikname van het onderzoeksterrein plaats. Hiervoor werd het terrein door middel van een ophogingsfase gebruiksklaar gemaakt. Meer dan waarschijnlijk was het terrein voor deze ophoging – gezien de nabijheid van het dal van de Bommelaarsbeek – erg nat en drassig. Verder is duidelijk dat veel van de structurele ingrepen na de ophogingsfase in het teken stonden van de controle over de waterhuishouding van het terrein. Zo werden verschillende grachten aangelegd en werd de Bommelaarsbeek structureel gekanaliseerd. Daarnaast werden ook duidelijke aanwijzingen aangetroffen dat het onderzoeksterrein tijdens deze periode geleidelijk aan werd opgenomen in het stedelijke weefsel van Poperinge. In deze kan men verwijzen naar de aanleg van enkele waterkuilen, tonwaterputten, mogelijke mestkuilen/moestuinen/veekralen en een kleine veldoven. Dergelijke sporen behoren typisch tot het areaal van stedelijke achtererven en semi-ontwikkelde stadsgedeelten. Het is in dit opzicht dan ook opvallend en verhelderend dat er uit deze periode geen directe sporen van bebouwing werden aangetroffen. Het is duidelijk dat de functie van het terrein gekaderd moet worden binnen de systematische laatmiddeleeuwse ontwikkeling en expansie van Poperinge.

Het voordien niet-gebruikte stadsareaal – vermoedelijk gezien de slechte staat van het terrein – werd vanaf de late 12^e tot 13^e eeuw, na een fase van structurele opwaardering van het terrein, echter niet meteen ingezet als bebouwd woonareaal. Eerst vervulde het terrein een eerder perifere functie, die kaderde binnen de urbane, kleinschalige zelfvoorziening. Zo denken we aan kleinschalige groentententeveeteelt. Mogelijk was er dan ook een grotere continuïteit met de functie die het terrein voor de structurele ingrepen had dan op het eerste zicht lijkt. Voor deze ingrepen vervulde het terrein – echter op nog beperktere schaal en minder structureel – immers een gelijkaardige functie. Het is pas

¹⁰⁷ KREKELBERGH 2012

¹⁰⁸ DEMOEN 2017

vanaf de tweede helft van de 14^e eeuw – wanneer het terrein bebouwd wordt en er zich een ambachtelijke zone ontwikkelt - dat het terrein deel gaat uitmaken van het meer traditionele urbane areaal.

De twee meest opvallende elementen uit de 14^e – 15^e-eeuwse occupatie, waren het ontstaan van de eerste structurele bebouwing – duidelijk gericht op de Gasthuisstraat – en het ontstaan (of de systematische uitbouw) van een ambachtelijke ovenzone. Tijdens deze fase werd ook de loop van de Bommelaarsbeek definitief ingebed en tot de uiterste noordelijke rand van het onderzoeksterrein teruggedrongen. Deze evoluties zijn cruciaal in de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksterrein: deze vertegenwoordigen immers het moment waarop het terrein definitief deel ging uitmaken van de ‘urbane’ omgeving van Poperinge. Het valt op dat het terrein niet enkel vrij vlug civiele urbane functies vervulde (bewoning), maar ook economische urbane functies (ontwikkeling ambachtelijke zone). De ambachtelijke zone was echter van die aard, dat deze niet tot de zelfvoorzieningseconomie van de lokale bewoners kan gerekend worden (cf. de activiteiten op het terrein in de voorgaande fase, zoals bv. de veldoven). De productie in deze zone was die omvang dat ze duidelijk op stedelijke of interregionale consumptie gericht was. In deze is ook de ligging van de zone, net naast de sterk gekanaliseerde Bommelaarsbeek – erg relevant. Mogelijk vormde de gekanaliseerde Bommelaarsbeek een startpunt voor de circulatie van de geproduceerde goederen, die via de beek toegang tot de lokale en regionale economie vonden.

In het noordelijke onderzoeksterrein van Poperinge-Gasthuisstraat zijn in totaal zeven ovenresten opgegraven, die zeker in een periode van de 14de tot de 15de eeuw in gebruik waren. Het zou kunnen, dat er al voor de tijd van grootschalige ambachtelijke werkzaamheden al een oven in gebruik was, zoals het aardewerk van het 13de eeuw gesuggereerd. Vijf ovens waren zeker sleutelgatvormig. Hoewel de ovens in een redelijk slechte staat verkeerden was het toch mogelijk de relatie tussen de ovens uit te werken en een relatief chronologische volgorde te construeren. Oven VI was de oudste en meest gefragmenteerde oven. Hij wordt ook op het diepste niveau duidelijk onder oven V aangetroffen. Er volgen oven II, IV, V en VII. In de jongste periode horen dus oven III en I. Helaas kan over de functie van de ovens niets gezegd worden. Sleutelgatvormige ovens of ovens van een ronde vorm met uitstekende stookmond werden vooral als bakovens en brouwovens gebruikt. Maar het zou ook kunnen, dat de ovens gebruikt zijn door ververs of zoutzieders. Helaas is er niets gevonden wat helpt deze vraag te beantwoorden

De 15^e en 16^e eeuw werden gekenmerkt door een periode van stabiliteit en continuïteit binnen het onderzoeksterrein. Zo groeide de ambachtelijke zone uit tot een groot ovencomplex. Verder onderzoek moet uitwijzen of de hele zone tijdens de 15^e – 16^e eeuw in gebruik was, of dat deze zone doorheen de tijd geleidelijk van locatie veranderde. De bebouwing op het terrein – die ontstond in de 14^e eeuw – ontwikkelde traag verder, waarbij vooral de uitbouw van een gotensysteem opvalt. Mogelijk had dit een impact op de inrichting van de achterliggende percelen, die tot dan toe – zeker van de tweede bouwphase van het gebouw – bebouwd waren. Mogelijk werd een deel van deze bebouwing opgegeven en deden deze percelen na de uitbreiding van het gootsysteem dienst als achtererven. Verder onderzoek naar de datering van de funderingen van de bebouwing en de gootsystemen moet hier uitsluitel in brengen. In deze is ook de link met het noordwestelijke ovencomplex interessant. Dit complex wordt tussen de (late) 13^e en 15^e eeuw gedateerd, op een moment dat het onderzoeksterrein steeds meer deel ging uitmaken van het stedelijke weefsel van Poperinge. Meer dan waarschijnlijk bestond er een grote mate van continuïteit tussen de oudste – noordwestelijke – en de twee hierboven besproken ovenzones. Deze continuïteit was in de eerste plaats ruimtelijk en chronologisch (mogelijk waren de verschillende zones niet van elkaar onderscheiden in de ruimte en de tijd). Over de functies van de verschillende ovens is te weinig geweten om sluitend te kunnen stellen dat ook de productie binnen de verschillende zones grote gelijkenissen vertoonde. Op basis van gelijkenissen in bouwtechniek lijkt dit echter wel het geval, al is

de bouwtechniek van een oven niet indicatief voor de productie die in de oven plaatsvond. De meest concrete aanwijzing voor de functie van de ovens was de vondst van een eesttegels, die in verband kan worden gebracht met de productie van gerst. Historische gegevens wijzen dan weer op de aanwezigheid van een zoutziederij binnen het onderzoeksterrein

Het terrein werd vanaf de Nieuwe Tijd erg intens bebouwd, waarbij voor het eerst ook de zone naast de definitief ingebedde Bommelaarsbeek bebouwd werd. De bebouwing kon in drie fases onderverdeeld worden. Deze onderverdeling was gebaseerd op de datering van de betreffende sporen en structuren en op gegevens uit cartografische bronnen. In de loop van deze periode werd het terrein vaak ingrijpend heringericht, waarbij de relatie met voorgaande bewoningsfasen vaak onduidelijk is. Tegen het midden van de 20e eeuw was vrijwel heel het onderzoeksterrein bebouwd.

Bertenplein 2013¹⁰⁹

In 2013 werd een archeologisch onderzoek uitgevoerd door BAAC Vlaanderen ter hoogte van het Bertenplein. In de noordelijke helft werden restanten gevonden van een oud straattracé onder de bestaande asfaltering en kasseien. Op basis van het vondstenmateriaal onder dit oude wegtracé, zou deze van na de 15de eeuw moeten dateren. Deze weg kan ook worden herkend op de historische kaarten van Van Deventer (16de eeuw) en Ferraris (18de eeuw). Onder de weg bevinden zich nog verschillende langwerpige sporen. Mogelijk zijn dit de gevolgen van het opspitten van grond, bijvoorbeeld het resultaat van beddenbouw, in de proosdij.

In de zuidelijke werkput werden eerder concrete bewoningssporen aangesneden, dit onder de vorm van muren en vloeren. De oudste fase werd gevormd door muren uit baksteen (21x10x5/6 cm) met gele zandmortel. Een volgende fase werd gevormd door gelijkaardige bakstenen maar met cement. Bij gebrek aan dateerbaar vondstmateriaal is het dan ook erg moeilijk het muurwerk te dateren. Op basis van de baksteenformaten kan een ruime datering vanaf de 16de eeuw tot de 19de eeuw worden vooropgesteld. Modernere muren kunnen dan vermoedelijk, op basis van het 19de-eeuws kadasterplan, gedateerd worden vanaf de 19de eeuw. Onder de oudste resten werd nog een gracht opgemerkt, waarvan de vulling bestond uit natuurlijke pakketten. Deze lijkt aan te sluiten op de Hondsgracht. De afwezigheid van deze vondst op historische kaarten, zou er op kunnen wijzen dat de gracht voor de 16de eeuw reeds gedicht was. Een andere hypothese kan zijn dat de gracht de proosdij omsluit. De verbinding tussen de Hondsgracht en de proosdij zou in dat geval kunnen zijn doorbroken tijdens de aanleg van de Nieuwe Markt in de 12de-13de eeuw.

Wanneer de gevonden gracht daadwerkelijk de gracht is rond de proosdij, dan kunnen de ietwat vreemde sporen in de noordelijke werkput, die we als spitsporen interpreteren, linken aan activiteiten binnen de proosdij. De datering van de muurresten bovenop de proosdij in de 16de eeuw, kan duiden op het inkrimpen van de proosdij in die periode.

Koestraat 2013¹¹⁰

Tijdens de archeologische opgraving door BAAC ter hoogte van de Koestraat werden onder meer rituele en/of funeraire sporen aangetroffen daterende uit de late bronstijd tot de midden-Romeinse tijd. Tijdens de late middeleeuwen/nieuwe tijd werd het terrein op diezelfde plaats in gebruik genomen als hopveld. In het zuidwesten van het plangebied zijn verschillende laat-middeleeuwse afvalkuilen aangetroffen. Een lichtgrijze greppel met afgeronde rechthoekige vorm kan

¹⁰⁹ DE CLEER 2013

¹¹⁰ KALSHOVEN & VAN DER LINDE 2017

geïnterpreteerd worden als monument. Aan weerszijden van de greppel zou namelijk een ophoging aanwezig zijn geweest, die was opgeworpen met de uitgeworpen grond. Nabij het monument is ook een (vermoedelijk) jonger kringgreppelmonument gesitueerd. In de noordwestelijke lenteszijde van het monument is vermoedelijk ook een opening of een drempel gesitueerd. Uit de gecombineerde dateringen van het aardewerk en C14-dateringen kan worden geconcludeerd dat de greppel dateert uit de 11de of 12de eeuw voor Chr., midden bronstijd B/late bronsstijd, Hallstatt A1-A2, de tweede opvulling dateert uit de 10de eeuw voor Chr. Het kringgreppelmonument dat een fors heuvellichaam moet gehad hebben, dateert wellicht uit de ijzertijd, mogelijk late bronstijd. Binnen deze kringgreppel werden de resten van een graf aangetroffen. Naast de twee monumenten werden ook nog drie Romeinse graven aangetroffen, waarvan op basis van onder meer C14 een datering tussen het einde van de 1^e en begin van de 3de eeuw. Vanwege de hoger gelegen ligging binnen het landschap, het ontbreken van nederzettingssporen en de nabijheid van de greppelstructuur, wordt uitgegaan van een rituele functie.

Sporen vanaf de midden-Romeinse tijd tot de late middeleeuwen ontbreken, maar vanaf de late middeleeuwen was het plangebied opnieuw in gebruik. Daar zijn de grote hoeveelheden aardewerk het resultaat van. Mogelijk kunnen deze geïnterpreteerd worden als afvaldump van de achtererven van de woonhuizen aan de Casselstraat. De kuilen zullen in eerste instantie het resultaat zijn van leemwinning ten behoeve van huizenbouw en later gedempt zijn met gebruiksfal. Naast deze kuilen werden ook perceelgreppels aangetroffen die overeen komen met kaarten uit de 19de eeuw.

Uit de nieuwe tijd zijn een klein aantal kuilen aangetroffen met aardewerk typerend voor de 17de en 18de eeuw, waaronder een blusvijver. Uit de 20ste eeuw werden tijdens het vooronderzoek reeds twee kuilen met militaria en huisafval aangetroffen, deze kunnen in verband gebracht worden met de Eerste Wereldoorlog.

Casselstraat 2016¹¹¹

Naar aanleiding van een nieuwbouwproject werd in 2016 een archeologienota opgesteld door BAAC Vlaanderen voor de Casselstraat 149 te Poperinge. Uit de bureaustudie is gebleken dat het plangebied gelegen was aan een secundaire Romeinse heirweg, deze weg werd gebruikt als invalsweg naar het stadscentrum zelf. Dit kan er op wijzen dat het plangebied sinds de Romeinse periode deel uitmaakte van het centrum van de stad. Op basis van historische en cartografische bronnen kon dit met zekerheid worden vastgesteld vanaf de middeleeuwen.

Daarnaast is de eerder landelijke ligging van het plangebied erg gunstig voor het aantreffen van occupatiesporen daterende uit de metaaltijden en de Romeinse periode. Dus ondanks de lichte bebouwing binnen het onderzoeksgebieden is er een grote kans dat het bodembestand binnen de contouren van het plangebied intact is gebleven. Een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem kan dan ook leiden tot kenniswinst voor de omgeving binnen een archeologisch kader, ter aanvulling van het huidige bureauonderzoek.

Vanwege het feit dat er zich nog te slopen bouwvolumes bevinden op het terrein, betrof het een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat het archeologische vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefputten, zoals opgesteld in het programma van maatregelen, op een later tijdstip, na de sloop de bouwvolumes, uitgevoerd dient te worden. Effectieve resultaten van het veldwerk zijn bijgevolg nog niet gekend.

¹¹¹ VANDEPLASSCHE & KREKELBERGH 2016

Rekhof 2017¹¹²

Naar aanleiding van een nieuwbouwproject werd bij het begin van dit jaar een archeologienota opgesteld door BAAC Vlaanderen voor het plangebied Rekhof 12-18. Op basis van de bureaustudie kon men concluderen dat ter hoogte van het plangebied mogelijk nog archeologische resten zouden kunnen worden aangetroffen daterende vanaf de Romeinse periode tot de middeleeuwen en de nieuwe tijd. De landschappelijke ligging van het plangebied maakt het bovendien mogelijk dat er artefacten worden aangetroffen uit de steentijd en eventueel ook nederzettingssporen en vondsten uit de metaaltijden. Secundaire bronnen geven namelijk aan dat het onderzoeksgebied in de nabije omgeving van de Romeinse heirbaan was gelegen en dat het wellicht vanaf de oorsprong van de nederzetting Poperinge deel uitmaakte van het historisch stadscentrum. Vooral vanaf de middeleeuwen is de kans op het aantreffen van nederzettingssporen en bijhorende vondsten erg groot. Mogelijk ligt het onderzoeksgebied zelfs net ten noorden van een oude site met walgracht of motte.

Ondanks de bebouwing binnen het onderzoeksgebied is er een grote kans dat het bodembestand nagenoeg intact is gebleven. Er zijn namelijk geen aanwijzingen dat er grote versturende activiteiten hebben plaatsgevonden in het recente verleden. Een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem kan dan ook leiden tot kenniswinst voor de omgeving binnen een archeologisch kader, ter aanvulling van het huidige bureauonderzoek.

Vanwege het feit dat er zich nog te slopen bouwvolumes bevinden op het terrein, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat het archeologische vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven, zoals opgesteld in het programma van maatregelen, op een later tijdstip, na de sloop de bouwvolumes, uitgevoerd dient te worden

Sint-Jans 2017

Tijdens het voorjaar van 2017 werd door BAAC Vlaanderen ten noorden van de Sint-Janskerk een archeologische opgraving uitgevoerd naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunning met betrekking tot de omliggende wegen. Tijdens het onderzoek werden amper sporen aangetroffen maar wel heel wat skeletten, resten van het voormalig kerkhof rondom de kerk. In afwachting van de onderzoeksresultaten, werd deze informatie alvast intern mee gedeeld door Robrecht Vanoverbeke.

¹¹² TERRYN 2017

BAAC Vlaanderen Rapport 658

1.4 Besluit

1.4.1 Datering en interpretatie

Ter hoogte van het plangebied staat tot op heden een woning daterende uit de periode voor 1950. De bewoning blijft beperkt tot de straatzijde, het noorden van het plangebied was in gebruik als tuin. Op basis van historische kaarten werd het plangebied zeker vanaf de 18de eeuw bebouwd (Figuur 29), gezien de ligging nabij de Sint-Jansparochiekerk daterende uit de 13de-14de eeuw mogelijks zelfs enkele eeuwen eerder. Het plangebied heeft geen kelderruimtes en was tot voor kort in gebruik als winkelpand.

1.4.2 Archeologische verwachting

Bij aanvang van het bureauonderzoek werd de vraag gesteld naar de aanwezigheid van archeologische waarden binnen het plangebied. Uit de onderzoeksresultaten van de bureaustudie is gebleken dat het plangebied, gelegen aan de Leperstraat te Poperinge, deel uit maakt van de historische stadskern. Het onderzoeksterrein is gelegen in de Sint-Jansparochie ten zuiden van de Sint-Janskerk, die gebouwd werd aan het einde van de 13de eeuw naar aanleiding van de exponentiële bevolkingstoename ten gevolge van de lakenhandel. Op basis van historisch kaartmateriaal kan er met zekerheid gesteld worden dat ter hoogte van het plangebied bewoning was vanaf de 18de eeuw, op basis van de ligging mogelijk zelfs nog veel eerder. De Leperstraat was namelijk reeds in de middeleeuwen een belangrijke toegangsweg voor het stadscentrum en de nabij gelegen parochiekerk moet ook heel wat parochianen in de directe omgeving hebben gehad. Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) zijn geen directe aanwijzingen voorhanden die relevant zijn voor het plangebied. De enige manier om hierover informatie in te winnen is dan ook veldonderzoek met ingreep in de bodem. In de omgeving werden reeds heel wat occupatiesporen en vondsten vanaf de metaaltijden en de Romeinse periode gevonden.

Gezien de vermoedelijke bebouwing doorheen de laatste eeuwen, is het bodembestand mogelijks aangetast, al is op basis van een bureaustudie moeilijk in te schatten in welke mate. De kans op het treffen van archeologische sporen is relatief hoog. De huidige bewoning (19de -20ste-eeuws) heeft namelijk geen kelderstructuren, maar wel funderingen.

1.4.3 Potentieel op kennisvermeerdering en afweging noodzaak verder onderzoek

Het projectgebied is gelegen aan de rand van de historische binnenstad van Poperinge. In deze zone wordt een relatief dense bewoning vanaf de late middeleeuwen verwacht. Actieve bewoning van het plangebied kon met zekerheid worden vastgesteld op historische kaarten vanaf de 18de eeuw. Net ten noorden van het plangebied werd de Sint-Jans parochiekerk opgericht in de 13de eeuw, de oprichting van twee extra parochies in die periode was het resultaat van een exponentiële bevolkingstoename door de lakenindustrie. Aangezien het plangebied gelegen is tussen de Sint-Janskerk en de Leperstraat, een belangrijke toegangsweg sinds de late middeleeuwen, is de kans op bewoning vanaf de 13de eeuw niet onbestaande.

Gezien het ontbreken van kelderruimtes onder de huidige bewoning (19^e – 20^e eeuw) is de kans zeer reëel dat zich onder het huidige loopniveau nog sporen en vondsten bevinden daterende uit de 18^e eeuw en ouder. Door de relatief diepe uitgraving voor de regenwater- en infiltratieputten en de totale verstoring door de sleuffundering ter hoogte van de meergezinswoning, is de kans op verstoring van sporen van bewoning en bebouwing uit het verleden erg groot.

Archeologische sporen en vondsten ter hoogte van het plangebied kunnen nieuwe inzichten aanleveren over de bewoningsevolutie van de Sint-Jansparochie. Sinds wanneer werd deze wijk bewoond? Zijn er sporen of vondsten die wijzen op artisanale activiteiten of was de rand van het historische Poperinge eerder landelijk? Verder archeologisch onderzoek zou een unicum zijn voor de nabije omgeving en een heel nieuw licht kunnen werpen op de stads evolutie, aangezien er archeologisch nog maar erg weinig gekend is over deze wijk.

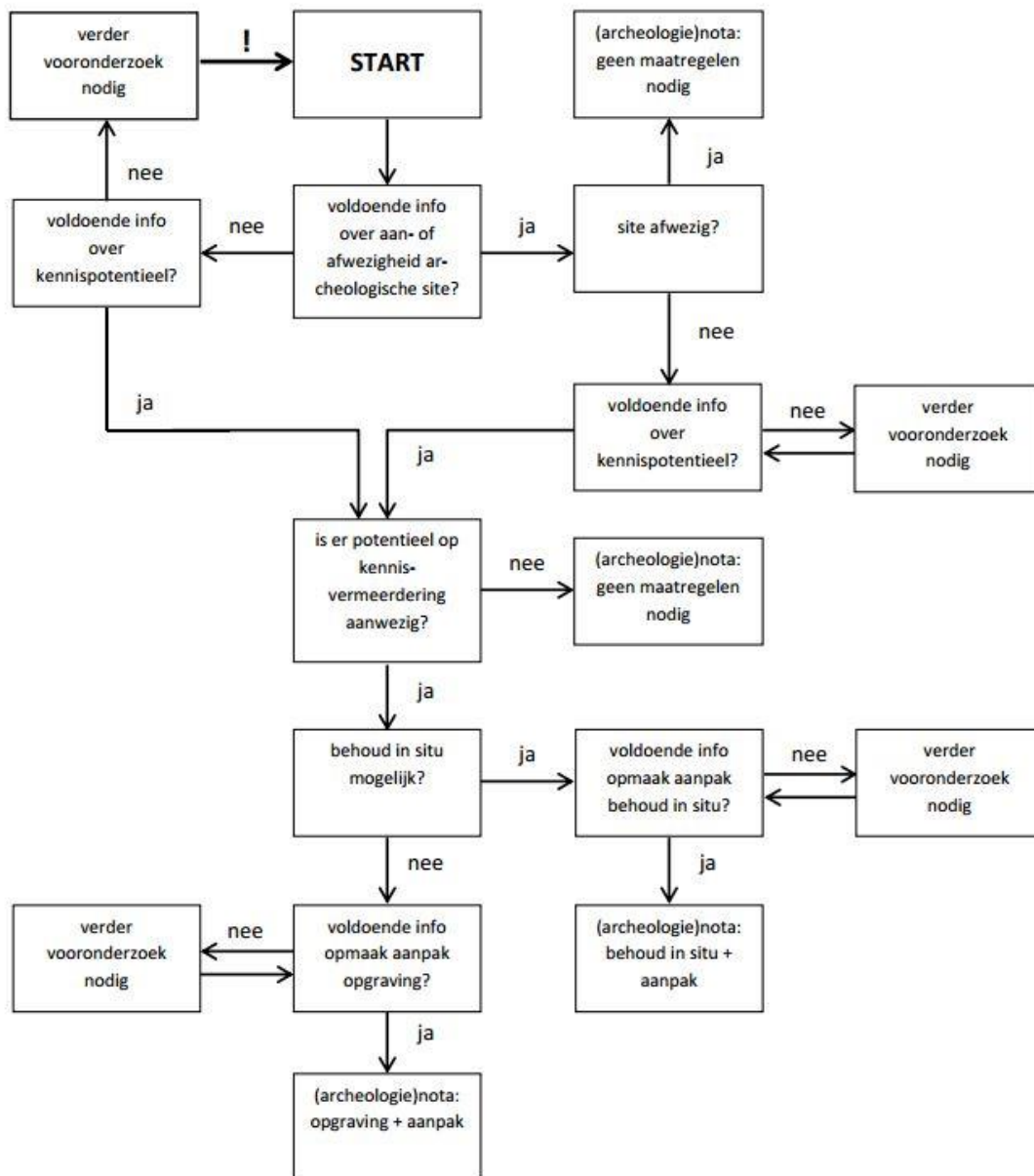
Concreet worden bewoningsresten vanaf de 18^e eeuw verwacht, mogelijk vanaf de 13^e eeuw of zelfs ouder, sporen en vondsten vanaf de metaaltijden en/of Romeinse periode zijn immers niet uitgesloten.

Na een kosten-batenanalyse lijkt een volwaardige archeologische opgraving dan ook efficiënter dan een voorgaand proefputtenonderzoek, dat mogelijk alsnog vervolgd moet worden door een opgraving. Bovenstaand overzicht geeft aan dat het potentieel op waardevolle kenniswinst bij verder archeologisch onderzoek bijzonder hoog is. Verder archeologisch onderzoek lijkt binnen de context van de voorliggende stedenbouwkundige vergunningsaanvraag onontbeerlijk.

Volgens de *Code van Goede Praktijk* paragraaf 5.2. dient na elke fase van het vooronderzoek (in deze het bureauonderzoek) te worden afgewogen of verder archeologisch vooronderzoek noodzakelijk is. Bij deze afweging kan men beroep doen op een beslissingsboom. Voor de voorliggende archeologienota komt men tot volgende conclusie:

- Voldoende info aanwezigheid site: ja (zie hierboven).
- Site aanwezig: Gezien het ontbreken van ondergrondse structuren, is de kans op het aantreffen van bewoningssporen vanaf de 18^e eeuw en mogelijk andere, oudere restanten in het bodemarchief erg reëel.
- Voldoende info over kennispotentieel: ja (zie hierboven).
- Potentieel kennisvermeerdering aanwezig: ja (zie hierboven).
- Behoud in situ mogelijk: neen, de geplande werken zijn noodzakelijk, locatiespecifiek en bedreigen de aanwezige archeologische site.
- Voldoende info voor Plan van Aanpak opgraving: ja.

Gevolg: **einde van het vooronderzoek, resultaat: archeologienota met PvM opgraving.**

Figuur 37: beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek.¹¹⁴

¹¹⁴ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016a, fig.3.

2 Samenvatting

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunning, werd voor het plangebied in de Ieperstraat nr. 94 te Poperinge een archeologienota opgesteld. Op basis van de bureaustudie werd vastgesteld dat het plangebied, gelegen binnen een archeologisch vastgestelde zone, zeker en vast nog bewoningssporen vanaf de 18de eeuw omvat. Wegens de ligging nabij de Sint-Janskerk (opgericht in de 13de eeuw) worden naar alle waarschijnlijkheid ook oudere sporen daterende uit de volle en late middeleeuwen verwacht ter hoogte van het plangebied. Ook sporen daterende uit de metaaltijden of de Romeinse periode zijn voor de historische kern van de stad niet uitgesloten. Wegens het ontbreken van ondergrondse structuren in de huidige bewoning de kans op bewaring van deze archeologische sporen en vondsten dan ook relatief hoog. De huidige bouwplannen vormen dan op hun beurt een bedreiging voor het bodemarchief. Verder archeologisch onderzoek is dan ook een must, gezien behoud in situ niet mogelijk blijkt. Na een kosten-batenanalyse lijkt een volwaardige archeologische opgraving dan ook efficiënter dan een voorgaand proefputtenonderzoek, dat mogelijk alsnog vervolgd moet worden door een opgraving.

3 Lijst met figuren

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart	2
Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)	3
Figuur 3: Plangebied op de Orthofoto	5
Figuur 4: Plangebied op Orthofoto uit 1979-1990	6
Figuur 5: Plangebied op Orthofoto uit 1971	6
Figuur 6: Opmetingsplan	7
Figuur 7: Zicht op voorgevel	8
Figuur 8: Zicht op achtergevel en tuin.	8
Figuur 9: Plangebied met weergave van toekomstige ingrepen op orthofoto	9
Figuur 10: Plangebied met geplande grondwerken en rioleringswerken op de GRB	10
Figuur 11: Voor- en bovenaanzicht infiltratieput	10
Figuur 12: Doorsneden, voor- en bovenaanzicht regenwaterput	11
Figuur 13: Grondplan gelijkvloers en eerste verdieping geplande nieuwbouw	12
Figuur 14: Zicht op voor- en achtergevel van de geplande nieuwbouw	13
Figuur 15: Doorsnede van de toekomstige inplanting	14
Figuur 16: Schematische samenvatting van de geplande werken met ingreep in de bodem geprojecteerd op de GRB	15
Figuur 17: Plangebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)	19
Figuur 18: Detail plangebied op het DHMII	19
Figuur 19: Het plangebied geplots op de traditionele landschappen en de morfologische eenhedenkaart	21
Figuur 20: Plangebied op de tertiairgeologische kaart	22
Figuur 21: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000	24
Figuur 22: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied	24
Figuur 23: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen	25
Figuur 24: Romeinse wegnnet in de Westhoek in 50 n.Chr.-275 n.Chr.	26
Figuur 25: De bevaarbare Vaart (Vleterbeek) van Poperinge tot aan de IJzer	28
Figuur 26: Slagveld van den Yser, 1915-1924 (Koninklijke Bibliotheek België)	30
Figuur 27: 'Atlas des villes des Pays-Bas : 73 places levées entre 1550 et 1565 sur les ordres de Charles Quint et de Philippe II: 63 Poperinghe'.	33
Figuur 28: Plangebied en omgeving op de Ferrariskaart	34
Figuur 29: Detail plangebied op de Ferrariskaart	34
Figuur 30: Plangebied op de Vandermaelenkaart	35
Figuur 31: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen	36
Figuur 32: Plangebied op de Poppkaart	37
Figuur 33: Aanduiding van het onderzoeksgebied op kaartbeeld uit 1911 afkomstig van het NGI	38
Figuur 34: Aanduiding van het onderzoeksgebied op kaartbeeld uit 1961 afkomstig van het NGI	38
Figuur 35: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart	41
Figuur 36: Archeologisch onderzoek uitgevoerd door BAAC (Vlaanderen) in de nabije omgeving van het plangebied gesitueerd op de GRB	47
Figuur 37: beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek	50

4 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	39
---	----

5 Plannenlijst

Plannenlijst Poperinge, Ieperstraat		Projectcode bureauonderzoek 2017F36
Plannummer		Figuur 1
Type plan		Topografische kaart
Onderwerp plan		Plangebied op topografische kaart.
Aanmaakschaal		1:10.000
Aanmaakwijze		Digitaal
Datum		04-08-2017 (raadpleging)
Plannummer		Figuur 2
Type plan		Kadasterkaart
Onderwerp plan		Plangebied op het GRB (kadasterkaart)
Aanmaakschaal		1:250
Aanmaakwijze		Digitaal
Datum		04-08-2017 (raadpleging)
Plannummer		Figuur 3
Type plan		Orthofoto
Onderwerp plan		Plangebied en gekende verstoringen op orthofoto
Aanmaakschaal		1:2.000
Aanmaakwijze		Digitaal
Datum		07-08-2017 (raadpleging + plot door BAAC)
Plannummer		Figuur 4
Type plan		Orthofoto
Onderwerp plan		Plangebied en gekende verstoringen op orthofoto 1979-1990
Aanmaakschaal		1:2.000
Aanmaakwijze		Digitaal
Datum		07-08-2017 (raadpleging + plot door BAAC)
Plannummer		Figuur 5
Type plan		Orthofoto
Onderwerp plan		Plangebied en gekende verstoringen op orthofoto 1971
Aanmaakschaal		1:2.000
Aanmaakwijze		Digitaal
Datum		07-08-2017 (raadpleging + plot door BAAC)
Plannummer		Figuur 9
Type plan		Orthofoto
Onderwerp plan		Plangebied en geplande werken
Aanmaakschaal		1:2.000
Aanmaakwijze		Digitaal
Datum		07-08-2017 (raadpleging + plot door BAAC)
Plannummer		Figuur 10
Type plan		Kadasterkaart
Onderwerp plan		Plangebied op het GRB met geplande rioleringswerken
Aanmaakschaal		1:250
Aanmaakwijze		Digitaal
Datum		07-08-2017 (raadpleging)
Plannummer		Figuur 16

Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Plangebied op het GRB met geplande werken
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	07-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 17
Type plan	Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied en omgeving op DHM Vlaanderen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	04-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 18
Type plan	Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied op DHM Vlaanderen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	04-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 19
Type plan	Geografisch
Onderwerp plan	Plangebied op traditionele landschappen
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	17-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 20
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op tertiairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:50.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	04-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 21
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op quartairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:50.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	17-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 23
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op bodemkaart
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	29-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 24
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Romeinse wegennet in de Westhoek in 50 n.Chr. – 275 n.Chr.
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	04-09-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 25
Type plan	Historische kaart

Onderwerp plan	De bevaarbare Vaart (Vleterbeek) van Poperinge tot aan de IJzer
Aanmaakwijze	Analoog
Datum	04-09-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 26
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Slagveld van den Yser, 1915-1924
Aanmaakwijze	Analoog
Datum	04-09-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 27
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas des villes des Pays-Bas : 73 places levées entre 1550 et 1565 sur les ordres de Charles Quint et de Philippe II: 63 Poperinghe
Aanmaakwijze	Analoog
Datum	30-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 28
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgeteld door Joseph de Ferraris
Aanmaakschaal	1:11.520
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1771-1778
Datum	30-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 29
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgeteld door Joseph de Ferraris
Aanmaakschaal	1:11.520
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1771-1778
Datum	30-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 30
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart, opgesteld door Philippe Vandermaelen
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1846-1854
Datum	29-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 31
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1843-1845
Datum	30-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 32
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op Poppkaart

Aanmaakschaal	1:2.500
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1842-1879
Datum	29-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 33
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart 1911
Aanmaakschaal	1:2.500
Aanmaakwijze	Analoog
Datum	30-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 34
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart 1961
Aanmaakschaal	1:2.500
Aanmaakwijze	Analoog
Datum	30-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 35
Type plan	Centraal Archeologische Inventaris
Onderwerp plan	Plangebied op CAI-kaart
Aanmaakschaal	1:1
Aanmaakwijze	Digitaal
Aanmaakperiode	2001-2017
Datum	30-08-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 36
Type plan	Ander archeologisch onderzoek
Onderwerp plan	Plangebied op GRB met omliggend archeologisch onderzoek geplot
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	04-09-2017 (raadpleging)

6 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2016a. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*, Brussel.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2016b. Geoportaal GGA. Available at: <https://geo.onroerendergoed.be>.
- AGIV, 2017a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2017b. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2017c. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2017d. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1971, Vlaanderen.
- AGIV, 2017e. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1971, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2017f. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Orthofotomozaïek, kleinschalig, zomeropnamen, kleur, 1979-1990, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2017g. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2017h. Agiv, Traditionele landschapskaart. Available at: www.AGIV.be.
- BEYAERT, M. et al., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.
- CAI, 2017. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerendergoed.be/>.
- CARTESIUS, 2017. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- DE CLEER, S., 2013. *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Poperinge, Burgemeester Bertenplein 22, BAAC rapport*, Bassevelde.
- DEMOEN, D., 2017. *Archeologische opgraving Poperinge Gasthuisstraat, BAAC Vlaanderen Evaluatienota*, Gent (Mariakerke): BAAC Vlaanderen.
- DENIS J., 1992. *Geografie van België*, Brussel: Gemeentekrediet.
- DOV VLAANDEREN, 2017a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2017b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public->

bodemverkenner#ModulePage.

DOV VLAANDEREN, 2017c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at:
<https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

FIERS, O., 1947. *Inhuldiging Burgemeester Deschodt*, Poperinge.

GEOPUNT, 2017a. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at:
<http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2017b. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at:
<http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2017c. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at:
<http://www.geopunt.be> [Accessed August 2, 2016].

GEOPUNT, 2017d. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at:
<http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2017e. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845). Available at:
<http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

GEOPUNT, 2017f. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854). Available at:
<http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>.

DE GEYTER, G., 2001. *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest, Kaartblad 27-28-36 Proven-IEPER-Ploegsteert*, Brussel.

GOOSSENS, E., GULLENTOPS, F. & VANDENBERGHE, N., 2007. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest: kaartblad 32 Leuven*, Leuven.

IOE, 2017. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.

KALSHOVEN, M.A. & VAN DER LINDE, C.M., 2017. *Cultusplaats in de achtertuin, Sporen uit de late bronstijd tot en met de nieuwe tijd bij Poperinge (Koestraat) BAAC rapport A-13.0116, 'S Hertogenbosch*.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2016. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.

KREKELBERGH, N., 2012. *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem in Poperinge, Gasthuisstraat 40-42 - BAAC Rapport 37*, Bassevelde.

MATTHIJS, J., 2002. Toelichting bij Quartairgeologische kaart: kaartblad 27-28-36 Proven-Ieper-Ploegsteert.

DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000. Kaartblad Oostende*, Leuven.

ROUMEGOUX, Y. & TERMOTE, J., 1993. Op de rand van een imperium. *De Romeinen in de Westhoek, Westvlaamse Archaeologica*, 9.2, pp.61–85.

TERRY, B., 2017. *Archeologienota Poperinge, Rekhof 12-18, BAAC Vlaanderen Rapport Nr. 377*, Bassevelde.

THEVELIN, F., 1960. *Bijdrage tot de vroegste geschiedenis van Poperinge*, Gent.

TILLIE, W., 1987. *De kroniek van Groot-Poperinge*, Poperinge.

VANDEPLASSCHE, A. & KREKELBERGH, N., 2016. *Archeologienota Poperinge, Casselstraat 149, BAAC Rapport nr. 286*, Bassevelde.

STAD POPERINGE, 2016a: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf> / Van kruispunt tot centrum (geraadpleegd augustus 2016).

STAD POPERINGE, 2016b: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf> / Verruiming van het centrum (geraadpleegd augustus 2016).

STAD POPERINGE, 2016c: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf> / Schermutselingen tussen Ieper en Poperinge (geraadpleegd augustus 2016).

STAD POPERINGE, 2016d: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf> / Meester Ghybe en de Keikoppengilde (geraadpleegd augustus 2016).

STAD POPERINGE, 2016e: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf> / Verwoeste en verlaten stad (geraadpleegd augustus 2016).

STAD POPERINGE, 2016f: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf> / Een nieuwe lente (geraadpleegd augustus 2016).

STAD POPERINGE, 2016g: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf> / Fête des Rosières (geraadpleegd augustus 2016).

STAD POPERINGE, 2016h: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf> / Opnieuw oorlog (geraadpleegd augustus 2016).

STAD POPERINGE, 2016i: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf> / Eerste nederzettingen (geraadpleegd augustus 2016).

STAD POPERINGE, 2016j: Geschiedenis Poperinge [online], <http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf> / De Beeldenstorm (geraadpleegd augustus 2016).

STAD POPERINGE, 2016k: Geschiedenis Poperinge [online],
[http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/
GeschiedenisvanPoperinge.pdf](http://www.poperinge.be/NL/pagina/3191/poperinge-en-deelgemeenten/GeschiedenisvanPoperinge.pdf) / Toponymie (geraadpleegd augustus 2016).